

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

YRITTÄJYYTEEN KANNUSTAVA OPINTO-OHJAUS

Case: Koulutuskeskus Salpaus

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden ala
Yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen
koulutusohjelma
Opinnäytetyö, ylempi AMK
Kevät 2013
Marja Niinivuori

Lahden ammattikorkeakoulu
Liiketalouden ala
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

NIINIVUORI, MARJA: Yrittäjyyteen kannustava opinto-ohjaus
Case: Koulutuskeskus Salpaus

Liiketalouden ylempään korkeakoulututkinnon opinnäytetyö, 67 sivua, 6 liitesivua

Kevät 2013

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö käsittelee opinto-ohjauksen ja yrittäjyyskasvatuksen synergiaa Koulutuskeskus Salpauksessa. Opinnäytetyössä perehdytään opinto-ohjaajan rooliin yrittäjyyskasvatuksessa toisen asteen koulutuksessa. Tavoitteena on kehittää Salpauksen eri koulutusaloille yhtenäistä opinto-ohjaajan toimintamallia yrittäjyyskasvatuksen alueella.

Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä perehdytään yrittäjyyskasvatuksen määritelmään, yrittäjyyskasvatukseen ja opinto-ohjaukseen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa sekä yrittäjyyteen ohjaamiseen.

Tutkimusmenetelmänä käytetään kvalitatiivista toimintatutkimusta. Tutkimuksen empiirinen aineisto kerättiin tutkimuskyselyillä Koulutuskeskus Salpauksen opinto-ohjaajille ja koulutuspäälliköille. Vertailuaineistoa kerättiin esittämällä sama tutkimuskysely kahden muun toisen asteen oppilaitoksen opinto-ohjauksesta vastaaville henkilöille. Lisäksi opinto-ohjaajien yrittäjyysasenteita testattiin Yrittäjyyskasvatuksen mittaristolla kahdesti tutkimusaikana ja haastateltiin Aalto-yliopiston Kasva yrittäjyyteen koulutukseen osallistunutta Salpauksen opinto-ohjaajaa.

Tutkimustulokset osoittivat, että yrittäjyysopintoihin ohjaamista ei ole selkeästi vastuutettu millekään henkilöstöryhmälle. Näkemykset siitä, kenelle ohjaus kuuluu, poikkeavat toisistaan eri koulutusaloilla ja eri henkilöiden kesken. Yrittäjyysopintoja saatetaan jättää valitsematta siksi, että niiden sisältö on vieras, opinnot järjestetään eri kampuksella tai yrittäjyysopintoihin asennoidutaan negatiivisesti.

Tutkimuksen tuloksena kehitettiin opinto-ohjaukseen malli, jonka avulla selkeytetään ohjauksen kulkua sekä ohjaustoimijoiden rooleja ja vastuita. Mallissa yrittäjyysopintoihin ohjauksen tilanteet ja vastuut kartoitetaan koulutusaloittain. Opinto-ohjaajille tehtiin sisältöehdotuksia yrittäjyysopintoihin ohjaukseen.

Avainsanat: opinto-ohjaus, yrittäjyyskasvatus, ammatilliset perustutkinnot

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Entrepreneurship and Business Management

NIINIVUORI, MARJA: Student counselling to encourage entrepreneurship
Case: Salpaus Further Education

Master's Thesis in Business Administration, 67 pages, 6 appendices

Spring 2013

ABSTRACT

The aim of this master's thesis is to find synergy between student counselling and entrepreneurship studies at Salpaus Further education. The thesis focuses on the role of study advisors in entrepreneurship education (for young people) in secondary level vocational educations. The aim is to develop a common operations model for student counsellors at Salpaus in relation to entrepreneurship studies.

The theoretical framework focuses on entrepreneurship, entrepreneurship education and student counselling, and counselling to entrepreneurship studies in vocational education.

The research method is a qualitative case study. The empirical data was collected with a Webropol survey from education managers and student counsellors at Salpaus Further Education. Comparative material was collected by sending the same questionnaire to two other vocational institutions to persons responsible for student counselling. In addition, the counsellors' attitudes to entrepreneurship were tested twice by using indicators provided by the Measurement Tool for Entrepreneurship Education. Finally, one study counsellor who had participated in Aalto University's entrepreneurship training was interviewed.

The results revealed that the counselling for entrepreneurship studies is not clearly the responsibility of any particular group of the staff. The views of who should be responsible for the counselling differ between different people. In addition, it is possible that students do not enroll in entrepreneurship studies because their contents are unfamiliar, the lessons are held at a different campus or because the students have negative attitudes towards entrepreneurial studies.

As a result, this thesis presents a model that can be used to clarify student counselling for entrepreneurship studies as well as the roles and responsibilities of the staff. Finally, the study presents some ways in which entrepreneurship education can be discussed during study counselling.

Key words: student counselling, entrepreneurship education, vocational education

SISÄLLYS

YRITTÄJYYTEEN KANNUSTAVA OPINTO-OHJAUS

Case: Koulutuskeskus Salpaus

1	JOHDANTO	6
1.1	Tutkimuksen tausta	7
1.2	Tutkimustavoitteet, tutkimuskysymykset ja rajaukset	9
1.3	Tutkimuksen teoreettinen viitekehys	10
1.4	Metodologiset lähtökohdat	13
1.5	Raportin rakenne	14
2	TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	16
2.1	Opinto-ohjaus	16
2.2	Yrittäjyyskasvatus toisen asteen koulutuksessa	17
2.3	Yrittäjyyteen ohjaaminen	19
2.4	Yrittäjyyskasvatuksen haasteet	23
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	26
3.1	Tutkimus Koulutuskeskus Salpauksen kontekstissa	26
3.2	Opinto-ohjaus Salpauksen pedagogisen strategian mukaan	28
3.2	Yrittäjyysopintojen nykytila	29
3.2.1	Yrittäjyysopintojen edistäminen tutkimusjaksolla	31
3.3	Tutkimusmenetelmät ja empiiriset aineistot	35
3.3.1	Kyselytutkimus koulutuspäälliköille	36
3.3.2	Kyselytutkimus opinto-ohjaajille	36
3.3.3	Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo	38
3.4	Tutkimusaineiston analyysi	39
4	TUTKIMUKSEN TULOKSET	43
4.1	Kyselytutkimus koulutuspäälliköille	43
4.2	Kyselytutkimus opinto-ohjaajille	44
4.3	Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo	47
4.4	Vertailuoppilaitokset	48
4.4.1	Jämsän ammattiopisto	48
4.4.2	Etelä-Savon ammattiopisto	50

4.4.3	Aalto-yliopiston Kauppakorkeakoulun Pienyrityskeskukseen yrittäjyysvalmennus opinto-ohjaajille	52
5	SWOT-ANALYYSI JA TOIMINTAMALLI	54
5.1	8-kenttä SWOT-analyysi	54
5.2	Toimintamalli	57
6	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	61
6.1	Yhteenveto	61
6.2	Johtopäätökset	63
6.3	Luotettavuuden arviointi	65
6.4	Ehdotukset jatkotutkimuksen aiheiksi	67
	LÄHTEET	68
	LIITTEET	73

KUVIOT

- Kuvio 1: Tutkimusasetelma
- Kuvio 2: Tutkimuksen toteuttaminen
- Kuvio 3: Urasuunnittelupyramidi James P. Sampsonin mukaan
- Kuvio 4: Taloudellinen tiedotustoimisto: Tutkimusvastausten koonti
- Kuvio 5: Konsernin jäsenkunnat ja Salpauksen toimipisteet
- Kuvio 6: Yrittäjyysopintojen tarjonta Koulutuskeskus Salpauksessa
- Kuvio 7: Yrittäjyysopintojen edistämisen prosessikuvaus
- Kuvio 8: Ohjausvastuun jakautuminen yrittäjyysopinnoissa

TAULUKOT

- Taulukko 1: Opinto-ohjauksen eettiset periaatteet
- Taulukko 2: Julkishallinnon arvojen ja yrittäjyyden arvojen välinen dilemma
- Taulukko 3: Opinto-ohjaajien tutkimuskyselyn keskeiset tulokset
- Taulukko 4: 8-kenttä SWOT -analyysi
- Taulukko 5: Toimintamalli

KESKEISIMMÄT KÄSITTEET

OPS	Opetussuunnitelma
Ov	Opintoviikko, vastaa noin 40 tunnin työtä
PHKK	Päijät-Hämeen koulutus konserni
Ro	Ryhmänohjaaja
To-jakso	Työssäoppimisjakso
Tulevaisuuspolku	Päätösten, valintojen ja niiden seuraamusten johdon- mukainen jatkumo
YAMK	Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

1 JOHDANTO

”Meidän tehtävämme on opettaa juuri niitä lapsia, joita meillä on. Ei niitä lapsia, joita meillä joskus oli, ei niitä lapsia, joita toivoisimme koulussamme olevan eikä niitä lapsia, jotka ovat olemassa vain kuvitelmissa. Se tarkoittaa, että meidän on tarjottava oppimisympäristö, joka on yhtä monipuolinen kuin ihmisyyys itse.”

*Chris Pense, Toronton koululaitoksen johtaja
(lähde: Opettaja-lehti 50/2010, Hanna Kivistö)*

”Yrittäjyys on 2000-luvun yleissivistystä”, määrittelee Jyväskylän yliopiston yrittäjyyden professori Matti Koiranen asian Opetuksen yrityspalat -julkaisussa (2011, 160). Olli Luukkaisen (2002) mukaan koulutuksen eräs tärkeä tehtävä on yhteiskunnan kehittäminen. Yrittäjyyskasvatus on yksi väline kehittämiseen.

Taloudellinen tiedotustoimisto on jo 1980-luvulta lähtien selvittänyt suomalaisten nuorten työelämää koskevia asenteita. Tuore tutkimus vuosilta 2009–2011 paljastaa, että yrittäjyys on tuttua vain joka toiselle nuorelle ja pelko vääristä valinnoista kipsaa nuoret. Toisaalta koetaan, että kouluaineilla ei ole yhteyttä työhön eikä työelämään (TAT 2012).

Koulutuskeskus Salpauksessa on tarjolla laaja valikoima eri laajuisia yrittäjyysopintoja ammatillista perustutkintoa suorittaville nuorille. Yrittäjyysopintoja valitseminen omaan opintosuunnitelmaan on kuitenkin vain harvan suunnitelmissa. Opinto-ohjaus ei voi olla markkinointia, mutta ohjauksella on mahdollista kannustaa nuoria hyödyntämään oppimisympäristönsä kaikki vaihtoehdot. Tällä kehittämistyöllä etsitään Salpauksen koulutusaloille toimintamallia yrittäjyyteen kannustavaan opinto-ohjaukseen. Ilokseni havaitsin, että alussa siteeraamani Chris Pensen ajatelma löytyy myös Salpauksen pedagogisen strategian alkulehdiltä.

1.1 Tutkimuksen tausta

Tämän kehittämishankkeen tarkastelun kohteena on yrittäjyyskasvatus opinto-ohjaajan työssä. Tutkimuksen toimeksiantaja on Koulutuskeskus Salpaus. Koulutuskeskus Salpaus (jatkossa Salpaus) on monialainen oppilaitos, joka järjestää ammatillista ja lukiokoulutusta nuorille ja aikuisille. Salpaus toimii Päijät-Hämeen alueella: toimipisteitä on Lahdessa, Asikkalassa, Heinolassa, Hollolassa, Nastolassa ja Orimattilassa. Salpauksen visio on, että klusteroituva ja kansainvälistyvä työelämä saa kilpailukykyä vaatimaa osaamista Salpauksesta. Ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on kohottaa väestön ammatillista osaamista, kehittää työelämää ja vastata sen osaamistarpeita sekä edistää työllisyyttä (Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998 § 2).

Yrittäjyyskasvatukseen liittyvä tutkimuksellinen kehittämishanke on ajankohtainen Koulutuskeskus Salpauksessa, sillä Päijät-Hämeen koulutuskonsernin yhteisessä strategiassa työelämälähtöisyys ja yrittäjyys ovat painopisteitä (Tulosalueiden yhteinen strategia vuoteen 2017). Päijät-Hämeen YES-keskuksen infopiste avattiin Salpauksen tiloissa vuonna 2011. Päijät-Hämeen YES-keskus on Koulutuskeskus Salpauksen hanke, joka toimii Hämeen ELY-keskuksen rahoittamana vuoden 2013 loppuun. YES on yrittäjyyskasvatuksen resurssi kouluille. Se tarjoaa tukipalveluja yrittäjyyskasvatuksen koulutukseen, yrittäjyyden kehittämiseen koulussa ja koulujen yritys yhteistyöhön. (www.yes-keskus.fi)

Yrittäjyyskasvatus otettiin vuonna 1994 yhdeksi opetuksen aihealueeksi peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmien perusteissa. Vuonna 1995 yrittäjyyskasvatus otettiin ammatillisen opetuksen osalta valtakunnallisiin opetussuunnitelmiin. (Ristimäki 2004, 11). Euroopan komissio on linjannut yrittäjyyden yhdeksi kansallaisen avaintaidoksi vuonna 2005. Komission Suomen strategiassa määritellään seuraavasti: ”Yrittäjyys sisältää luovuuden, innovaatiokyvyn ja riskinoton, kyvyn suunnitella ja johtaa toimintaa tavoitteisen saavuttamiseksi (Opetusministeriö 2009, 11).

Kehittämishankkeen aiheen valintaan vaikutti myös henkilökohtainen kiinnostukseni aiheeseen. Toimin opinto-ohjaajana tutkittavassa organisaatiossa. Aikaisemmissa ammatillisissa opettajaopinnoissa opiskelin Yrittäjyyteen kasvun ryhmässä. Yrittäjyyskasvatus kuuluu olennaisesti ammatillisen opettajan työelämäosaamiseen (Hannula 2011, 31).

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen yrittäjyyskasvatusta on aiemmin tarkasteltu mm. Kasvu yrittäjyyteen -hankkeessa (2008–2011), jossa kehitettiin koulujen yrittäjyyskasvatusta. Hankkeen tavoitteena oli kehittää yrittäjyyskasvatuksen opinpolku yläkoulusta ammattikorkeakouluun. Kasvu yrittäjyyteen -hankkeen lopputuloksena syntyi ”Meidän koulumme tapa toimia yrittäjyyskasvattajana” -toimintamalli. Hanketta johti Valkeakosken Seudun Kehitys Oy ja rahoituksen hankkeelle on myöntänyt Opetushallitus osana Manner-Suomen ESR-ohjelmaa 2007 - 2013. Hankkeessa olivat mukana Hämeen ammattikorkeakoulu (HAMK), Seinäjoen ammattikorkeakoulu (SeAMK), Jyväskylän ammattiopisto (AO), Mäntän seudun koulutuskeskus (SASKY) ja Valkeakosken ammatti- ja aikuisopisto (VAAO). Kehittämistyöhön osallistui lisäksi useita lukioita ja yläkouluja.

Tiina Lahti (2010) on selvittänyt Jyväskylän ammattikorkeakoulussa opinto-ohjaajaopintojensa kehittämistyönä Savonlinnan seudun opinto-ohjaajien tietämystä ja suhtautumista yrittäjyyskasvatukseen. Tutkimuksessa haluttiin vastata kysymyksiin ”kokevatko he (=opinto-ohjaajat) toimivansa yrittäjyyskasvattajina ja näkykö yrittäjyyskasvatus oppilaitoksen toimintakulttuurissa?”

Anne Jousalan kehittämistyö LAMK:n liiketalouden ja yrittäjyyden ylempiin ammattikorkeakouluopintoihin aiheesta ”Yrittäjyysopintojen kehittäminen nuorten toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa, case Koulutuskeskus Salpaus, Tuote-Salpaus”, valmistui joulukuussa 2012. Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa ja kehittämissuunnitelma Tuote-Salpauksen yrittäjyysopintojen kehittämiseksi.

1.2 Tutkimustavoitteet, tutkimuskysymykset ja rajaukset

Tutkimuksessa kysytään, mikä on Salpauksen opinto-ohjauksen ja yrittäjyyskasvatuksen malli tulevaisuudessa. Tarkastelun kohteena on yrittäjyyskasvatus opinto-ohjaajan työssä.

Tutkimuksen tavoitteena on kehittää Koulutuskeskus Salpauksen opinto-ohjaajien käyttöön yrittäjyyskasvatusta koskeva toimintamalli. Toimintamalli antaa opinto-ohjaukseen konkreettisen työvälineen ja yhtenäistää eri alojen yrittäjyysopintoihin ohjausta.

Tutkimuskysymykseksi muodostui mikä on Salpauksen opinto-ohjaajien yrittäjyyskasvatusta tukeva toimintamalli jatkossa?

Toimintamallin luomiseksi opinto-ohjaajien käyttöön keskeisiä alakysymyksiä ovat:

1. Millaista synergiaa ja rajapintoja yrittäjyyskasvatuksella ja opinto-ohjauksella on tutkimuksen alkaessa 2012 ja mitä tavoitteita yrittäjyyskasvatukselle on asetettu?
2. Mitä haasteita tai esteitä yrittäjyysopintojen toteutumiselle opinto-ohjaajat ja koulutuspäälliköt havaitsevat tutkimuksen alkaessa?
3. Miten muissa 2. asteen oppilaitoksissa yrittäjyyskasvatuksen ja opinto-ohjauksen yhteistyötä toteutetaan?

Tutkimus rajataan koskemaan nuorten perustutkintokoulutusta Koulutuskeskus Salpauksessa. Tutkimus kohdistuu opinto-ohjaajien asenteisiin ja toimintaan sekä heidän toimintaympäristöönsä, johon vaikuttavat koulutuspäälliköt.

Tutkimus perustuu aikaisempien tutkimusten tuottamaan tietoon yrittäjyysopintojen hyödyistä, joita ovat muun muassa nuorten elämänhallinnan lisääminen ja syrjäytymisen vähentäminen (Lämsä 2009). Yrittäjyyskasvatuksen nähdään tarjoavan

oppijoille paremmat valmiudet kohdata yllättäviä muutoksia ja sietää epävarmuutta ja riskejä, ja siten yrittäjyyskasvatukseen uskotaan parantavan lasten ja nuorten elämänhallintaa (Opetusministeriö 2009).

Opiskelijoiden palaute yrittäjyysopintoihin ohjaamisesta rajataan tämän tutkimuksen ulkopuolelle, jolloin siitä tulee luonteva jatkotutkimuksen aihe yrittäjyyskasvatusta tukevan toimintamallin valmistuttua opinto-ohjaajien käyttöön.

1.3 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä perehdytään yrittäjyyskasvatuksen määritelmään, yrittäjyyskasvatukseen ja opinto-ohjaukseen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa sekä yrittäjyyteen ohjaamiseen.

Yrittäjyyskasvattajat ja yrittäjyyskasvatuksen levittämisessä mukana olevat tahot tunnistavat, että opettajat ja koulut usein kyseenalaistavat yrittäjyyden moraalise-
na projektina ja varsinkin koulujen ja kasvatuksen tehtävänä (Leffler, 2009).

Usein kritiikki lähtee liikkeelle siitä, mitä yrittäjyyskasvatuksella tavoitellaan ja varsinkin siitä oletetusta tavoitteesta, että koulujen tehtävänä on kasvattaa kaikista oppilaista ja opiskelijoista yrittäjän ammatissa toimivia kansalaisia (Heinonen ym. 2011, 11).

Kari Ristimäen väitöstutkimuksessa kiinnitetään huomiota muutamaan seikkaan yrittäjyyskasvatusta kehitettäessä. Yhteiskunnallisella tasolla yrittäjyyskasvatuk-
sen tavoitteena voi olla yrittäjien ja yritysten määrän lisääminen. Yksittäisen opet-
tajan yksittäiseen oppilaaseen kohdistaman toiminnan päämääränä se ei kuiten-
kaan voi olla. Opettajille tulisikin kertoa mikä on luokkahuoneeseen siirrettävän
yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena. Nähtäessä yrittäjyyskasvatus ainoastaan liike-
toiminnallisena opettamisena saatetaan joutua tilanteeseen, jossa suurin osa opet-
tajakunnasta ei katso voivansa eikä kykenevänsä toimia yrittäjyyskasvattajana.
Yrittäjyyskasvatus tulisikin nähdä laajana, jokaista opettajaa koskevana toiminta-
na, jossa päätarkoituksena on yrittäjämäisen toimintatavan ja yrittäjyyteen liitty-

vän identiteetin muodostamisen mahdollistaminen ja jossa liiketaloudellinen opetus on apukeino tämän tavoitteen saavuttamiselle. (Ristimäki 2004)

Koulutuskeskus Salpauksen pedagogisessa strategiassa (2012, 78) määritellään yrittäjyysosaamista ammatillisissa perustutkinnoissa seuraavasti:

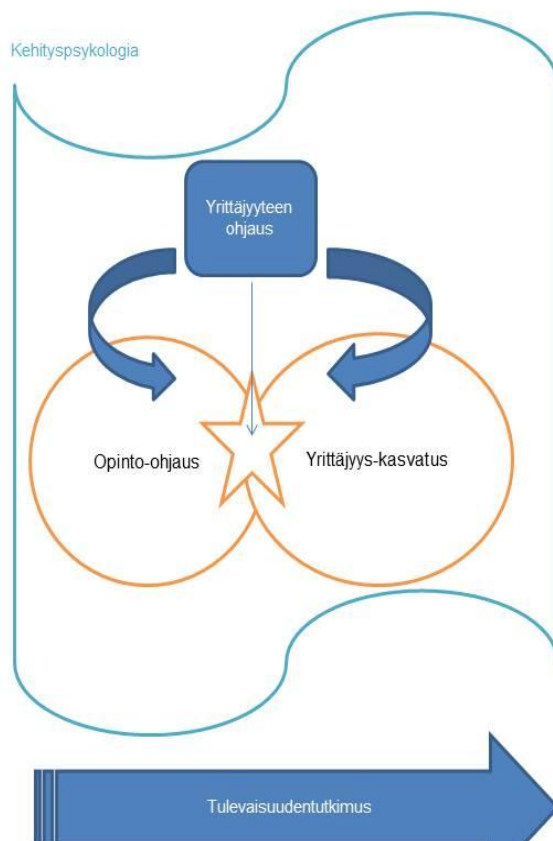
Omaehtoinen yrittäjyys eli yrittävyys ilmenee toimintana, jossa oma-aloitteisuus, tunnollisuus, rohkeus, kekseliäisyys ja luovuus ovat keskeisiä tunnusmerkkejä. Sisäinen yrittäjyys ilmenee tapana toimia tai työskennellä jossakin toimintaympäristössä. Ulkoinen yrittäjyys on yrittäjän ammatissa toimimista ja oman liiketoiminnan harjoittamista.

Sinikka Jokela tarkastelee tutkimuksessaan Entrepreneurship education in vocational education in Finland yrittäjyyskasvatuksen tilaa Suomen ammatillisessa koulutuksessa, Mäntän seudun koulutuskeskuksessa. Jokelan päätelmä on, että ”parhaita yrittäjyyskasvatuksen käytäntöjä näyttävät olevan paikallisesti kehitetyt mallit, koska ne vastaavat sekä paikallisen yritysmaailman että koulutusorganisaation tarpeisiin.” (2010, 3)

Kataisen hallitusohjelmassa (2011) mainitaan, että Suomessa tarvitaan menestyviä yrittäjiä. Eri koulutusasteilla pyritään lisäämään kiinnostusta ja valmiuksia yrittäjyyteen koulutuksellisin toimenpitein. Koulutettujen nuorten työllistymistä ja yrittäjyyttä tullaan edistämään yrityshautomo- ja yrityskiihdyttämötoiminnalla. Opetushallituksen strategiassa *Koulutuksen tahtotilat 2020* mainitaan ammattikoulutuksen yrittäjyysopintojen edistäminen ja työelämälähtöisen oppimisen vahvistaminen.

Yrittäjyyteen ohjaamisen menetelmänä voidaan soveltaa myös tulevaisuudentutkimusta. Tulevaisuusajattelu määritellään tulevaisuuteen suuntautuneeksi, tulevaisuutta koskevista asioista ja ilmiöistä kiinnostuneeksi tai huolestuneeksi ajatteltavaksi. Se perustuu tarpeeseen sekä saada selvyyttä siitä, mitä tulevaisuudessa tapahtuu että löytää perusteet tällä hetkellä tehtäville valinnoille (Vapaavuori & von Bruun 2003, 326).

Skenaariotyöskentely on yksi tulevaisuudentutkimuksen menetelmistä. ”Skenaariot auttavat kuvittelemaan, mikä on mahdollista ja analysoimaan, mikä on todennäköistä, mutta ne toimivat myös perusteina valittaessa haluttavaa ja toteutettavaa tulevaisuutta (Vapaavuori & von Bruun 2003, 236)”. Skenaariotyöskentely antaa organisaatiolle aktiivisen toimijan roolin ja sitä ohjauksella haetaan. Kehittämistyöni tavoite on luoda opinto-ohjaukseen mallia, jolla opiskelijoiden tulevaisuutta voidaan suunnata halutulla tavalla. Kehittymistä ei välttämättä tapahdu, jos tuki haetaan aina menneestä. Kuviossa 1 kuvataan tutkimusasetelma, jossa tutkimuksen kohteena on opinto-ohjauksen ja yrittäjyyskasvatuksen synergiana syntyvä yrittäjyyteen ohjaus, johon vaikuttavat kehityspsykologinen ymmärrys ja tulevaisuuden tutkimus.

Kuvio 1. Tutkimusasetelma

1.4 Metodologiset lähtökohdat

Kehittämishanke toteutetaan empiirisenä toimintatutkimuksena, jossa tutkimusaineiston kerääminen perustuu Koulutuskeskus Salpauksen eri alojen opinto-ohjaajille ja koulutuspäälliköille tehtävään tutkimuskyselyyn. Toimintatutkimus on valittu kehittämistyön tutkimusstrategiaksi, koska sille on ominaista ajallisesti rajattu tutkimus- ja kehittämishanke, jossa suunnitellaan ja kehitetään uusia toimintatapoja. Tutkimus kohdistuu sosiaaliseen toimintaan, joka pohjautuu vuorovaikutukseen (Heikkinen, 2007, 16 - 17). Tässä tutkimuksessa keskitytään opinto-ohjaajien ja opiskelijoiden väliseen vuorovaikutukseen, joten opinto-ohjaajana Salpauksessa toimiva tutkija on samalla aktiivinen vaikuttaja ja toimija tutkittavassa toiminnassa. Toimintatutkijan oma kokemus on osa aineistoa.

Opinto-ohjaajien yrittäjyyskasvatuskäsitystä omalla koulutusallallaan mitataan tutkimuksen alussa ja lopussa Lappeenrannan teknillisen yliopiston ja Kerhokeskus - koulutyön tuki ry:n luomalla Yrittäjyyskasvatuksen mittaristolla. Lappeenrannan teknillisen yliopiston verkkosivuilla esitellään Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo seuraavasti: Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo on 4-vuotinen (1.2.2008 - 30.9.2012) ESR-kehittämishanke, jonka aikana rakennetaan yrittäjyyskasvatukselle mittaristo ja kirjoitetaan mittariston tueksi opaskirja. Mittaristo tehdään perusasteen ja toisen asteen käyttöön ja se rakennetaan tukemaan opettajien, rehtoreiden ja koulutuspäätäjien työtä ja ohjaamaan yrittäjyyskasvatustoimia. Yrittäjyyskasvatuksen mittariston kysymysvalikoima on laaja ja vastaaminen kestää noin 15 minuuttia. (www.lut.fi)

Kehittämishankkeessa käytetään myös vertailevaa tutkimusta. Vertailukohteina tutkitaan Jämsän ammattiopiston ja Etelä-Savon ammattiopiston toimintamalleja yrittäjyysopintoihin ohjaamisessa. Jokelan (2010) tutkimuksessa esitetään Mäntän seudun ammattioppilaitoksen yrittäjyyskasvatusmalli, jota käytetään myös tutkimustulosten vertailuaineistona toimintamallin luomisessa.

Opinto-ohjauksen toimintamallin luomiseksi Salpauksen opinto-ohjaajien käyttöön seurataan Aalto-yliopiston Kauppakorkeakoulun Pienyrityskeskukseen 6.3.2012 käynnistämää Urana yrittäjyys – Yrittäjyysvalmennus opinto-ohjaajille

koulutusta. Koulutuksen laajuus on viisi opintopistettä ja sen tavoitteena on kehittää opinto-ohjaajien valmiuksia tukea nuoria omien uravaihtoehtojen valitsemisessa. Koulutus on osa Yrittäjyyskasvatuksella eteenpäin! – Yrityspedagogiikan kehittämishanketta. Hankkeen tavoitteena on kehittää ja vahvistaa opetustoimen henkilöstön yrittäjyysvalmiuksia yrittäjyyskasvatuksen, yrittäjyyspedagogiikan sekä yrittäjyyden ja liiketoiminnan perusteiden alueilla. Tämän kehittämistyön näkökulmasta on kiinnostavaa tutkia millaisia ohjausmenetelmiä Aalto-yliopiston koulutus tarjoaa opinto-ohjaajien käyttöön yrittäjyyteen kannustamiseksi. Salpauksesta koulutukseen osallistuu kaksi opinto-ohjaajaa.

1.5 Raportin rakenne

Luvussa 1 on esitelty tutkimuksen tausta, tavoitteet, tutkimuskysymykset ja rajaukset. Luvussa kuvataan tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja tarkastellaan aikaisempia tutkimuksia ja selvityksiä, joissa tämän tutkimuksen aihetta on sivuttu. Lisäksi tässä luvussa esitetään tutkimuksen metodologiset lähtökohdat ja tutkimuksen rakenne.

Luku 2 sisältää teoreettisen viitekehysten. Tässä luvussa tarkastellaan opinto-ohjausta toisen asteen koulutuksessa sekä yrittäjyyteen ohjaamista. Lisäksi tarkastellaan yrittäjyyskasvatusta toisen asteen koulutuksessa ja esitetään määritelmät omaehtoiselle, sisäiselle ja ulkoiselle yrittäjyydelle. Luvussa perehdytään myös yrittäjyyskasvatuksen haasteisiin kirjallisuuslähteiden perusteella.

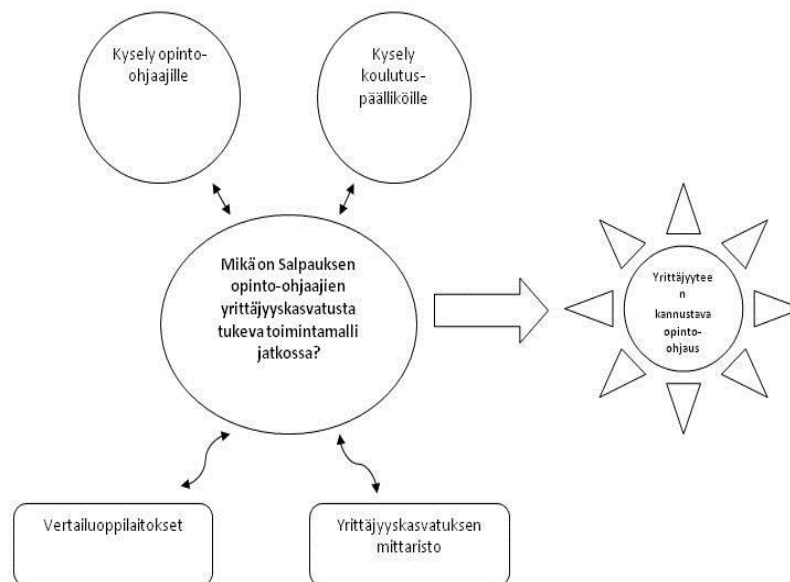
Luvussa 3 kuvataan tutkimuksen toteuttaminen Koulutuskeskus Salpauksen kontekstissa. Tässä luvussa tarkastellaan opinto-ohjauksen roolia ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa sekä Salpauksen pedagogisen strategian mukaan. Lisäksi kuvataan yrittäjyysopintojen nykytila Salpauksessa sekä tämän kehittämistyön tutkimusmenetelmät ja empiirisen aineiston hankinta.

Luvussa 4 esitetään tutkimuksen tulokset. Luvussa esitellään kyselytutkimuksilla ja yrittäjyyskasvatuksen mittaristolla saadut tutkimustulokset, vertailuoppilaitos-

ten toimintatavat sekä Aalto yliopiston opinto-ohjaajille järjestämän koulutuksen tarjoamat kehittämismenetelmät.

Luvussa 5 esitetään tutkimustulosten perusteella tehty 8-kenttä SWOT-analyysi sekä yrittäjyyskasvatuksen toimintamalli opinto-ohjaukseen.

Luvussa 6 tarkastellaan tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä. Luvussa arvioidaan tutkimuksella saavutettuja vastauksia tutkimuskysymyksiin ja esitetään jatkotutkimusaiheita.

Kuvio 2. Tutkimuksen toteuttaminen

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä tutkimuksessa kysytään, mikä on Salpauksen opinto-ohjauksen ja yrittäjyyskasvatuksen malli tulevaisuudessa. Tutkimuksen tarkastelun kohteena on yrittäjyyskasvatus opinto-ohjaajan työssä. Teoreettisessa viitekehyksessä perehdytään opinto-ohjaukseen ja yrittäjyyskasvatukseen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa, yrittäjyyskasvatuksen määritelmään ja yrittäjyyteen ohjaamiseen.

2.1 Opinto-ohjaus

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 630/1998 4 §:n mukaisesti opinto-ohjauksena opiskelijalle annetaan henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opintojen ohjausta. Opinto-ohjauksesta määrätään opetussuunnitelmassa. Tutkimuksen kohteena olevan Koulutuskeskus Salpauksen opinto-ohjauksen tehtävät määritellään Salpauksen pedagogisessa strategiassa. Esittelen ne kappaleessa 3.2.

Salpauksessa työskentelee 18 päätoimista opinto-ohjaajaa opiskelijapalvelukeskuksen alaisuudessa, mutta sijoitettuna koulutusaloille, joista vastaavat koulutuspäälliköt. Opinto-ohjaajat ovat näin ollen oman esimiehensä lisäksi vahvasti alansa koulutuspäällikön ”alaisuudessa” eli sidoksissa koulutusalan toimintatapoihin. Kaikilla Salpauksen opinto-ohjaajilla on tehtävän edellyttämä opinto-ohjaajan koulutus.

Suomen opinto-ohjaajat (SOPO) ry on laatinut vuonna 2002 opinto-ohjaajan työn eettiset periaatteet. Ne toimivat eettisinä ohjesääntöinä oppilaan- ja opinto-ohjauksessa. Eettisten periaatteiden johdannossa todetaan, että ohjauksen tavoitteena on tukea oppilasta ja opiskelijaa koulutukseen, opiskeluun sekä elämään ja tulevaisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Ohjauksen peruseriaatteena on ohjattavan ihmisarvon kunnioittaminen, hyvinvoinnin ja tasa-arvon edistäminen. Opinto-ohjaajan keskeinen työväline on hänen oma persoonansa. Omien, ammattikuntansa ja yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyjen arvojen tiedostaminen, ja niiden mukaan toiminen, on ohjaustyön perusta. (www.sopo.fi)

Taulukko 1. Opinto-ohjauksen eettiset periaatteet. Sopo ry 2002.

OPINTO-OHJAAJAN TYÖN EETTISET PERIAATTEET

ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUS

Ohjaaja kunnioittaa ohjattavan itsemääräämisoikeutta. Ohjaaja tuo esille monipuolisesti vaihtoehtoja ohjattavan oman valinnan tueksi.

LUOTTAMUKSELLISUUS

Ohjaus on luottamuksellista. Mikäli ohjattavan edun kannalta on välttämätöntä, tietoja voidaan antaa viranomaisille, joilla on oikeus niitä saada. Asiasta on ensin pyrittävä keskustelemaan ohjattavan kanssa. Luottamuksellisuus tulee säilyttää myös uusissa ohjausympäristöissä.

TOTUUDELLISUUS

Ohjaaja toimii rehellisesti. Ohjaustiedon tulee olla ajankohtaista, monipuolista ja tiedon kriittiseen arviointiin ohjaavaa.

RIIPPUMATTOMUUS

Ohjaaja tiedostaa omien, työyhteisönsä ja muun yhteiskunnan odotuksien ja arvojen vaikutukset työhönsä. Ohjausmateriaalin tekijä on tuotava esiin.

AMMATTITAITON KEHITTÄMINEN

Ohjaaja arvioi ja kehittää työtään. Hän huolehtii ammattitaitonsa ylläpitämisestä ja täydennyskoulutuksestaan.

YHTEISTYÖ

Ohjaaja toimii yhteistyössä muiden ohjaajien kanssa. Ohjaajana toimiminen edellyttää yhteistyötä myös oman työyhteisön ja muun yhteiskunnan kanssa. Omasta hyvinvoinnista huolehtiminen on perusedellytys hyvän ammattitaidon ylläpitämiselle.

2.2 Yrittäjyyskasvatus toisen asteen koulutuksessa

Yrittäjyyskasvatukselle on lukuisia erilaisia määritelmiä. Risto Ikonen (2006) painottaa, että yrittäjyyskasvatuksen tulee edistää kansalaisten taloudellista elämäntaloutta. KTL Pekka Paajasen mukaan yrittäjyyskasvatus on kasvatusta, jolla pyritään kehittämään oppijassa sellaisia tietoja, taitoja ja asenteita, jotka ovat hyödyksi työelämässä ja elinkeinotoiminnassa, työskentelempä hän sitten tulevaisuudessa omistajayrittäjänä tai toisen palveluksessa. (Paajanen 2001, 136)

Tunnetut suomalaiset tutkijat yrittäjyysprofessori Matti Koironen (Jyväskylän yliopisto) ja ammattikasvatuksen professori Pekka Ruohotie (Tampereen yliopisto) määrittelevät yrittäjyyskäsitteemme kuuluviksi erilaiset yrittäjyyden ilmenemismuodot: Ulkoinen yrittäjyys, sisäinen yrittäjyys ja omaehtoinen yrittäjyys

eli yrittävyys (Koiranen & Ruohotie 2001). Verottaja tarkastelee yrittäjänä tai palkansaajana toimimisen eroja työnjohdon ja valvonnan, sosiaaliturvan, työsuhteeseen kuuluvien etujen, vastuiden ja vakuutusten, työvälineiden ja materiaalien ja työskentelypaikan erojen perusteella (www.vero.fi).

Professori Paula Kyrö määrittelee väitöskirjatutkimuksessaan 1997 ulkoisen yrittäjyyden pienyrityksen omistamiseksi ja johtamiseksi. Koirasen ja Ruohotien määritelmän mukaan ulkoiseen yrittäjyyteen liittyy oman liiketoiminnan käynnistäminen ja kehittäminen (Koiranen & Ruohotie 2001).

Esa Vuorenmaa toteaa ammattikasvatuksen pro gradu – tutkielmassaan *Yrittäjyyskasvatusta vai kuuliaisuuskasvatusta?* että sisäisestä yrittäjyydestä on tullut osa organisaation tavoittelemaa työkuiltuuria, mutta sen lisäksi siitä on tullut myös opiskelijoille ”opetettava” asia (2008, 7). Paajanen määrittelee sisäisen yrittäjyyden toisaalta yksilön yrittäjämäisenä ajattelu-, suhtautumis- ja toimintatapana jonkin työyhteisön jäsenenä ja toisaalta organisaation yrittäjämäisenä ajattelu-, suhtautumis- ja toimintatapana. (Paajanen 2001, 53). Koirasen ja Ruohotien määritelyn mukaan sisäinen yrittäjyys tarkoittaa työyhteisön kollektiivista, yrittäjämäistä ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapaa työntekoon (Koiranen & Ruohotie, 2001).

Koiranen ja Ruohotie määrittelevät omaehtoisella yrittäjyydellä eli yrittävyydellä tarkoitettavan yksilön tasolla ilmenevää yrittäjämäistä ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapaa työntekoon (Koiranen & Ruohotie 2001). Kyrö näkee omaehtoisen yrittäjyyden liittyvän yksilön omaan kehityskertomukseen, käyttäytymiseen, asenteisiin ja tapaansa toimia. Siihen saattaa liittyä myös omistuksellisuus, mutta se ei ole käsitteelle leimallinen piirre, vaan yrittävyyden käsitteeseen liittyy vastuu omasta työllistyvyydestä ja toimeentulosta, näihin kuuluvista etuuksista ja riskeistä. (Kyrö 1997, 134)

Esittelen Salpauksen johtoryhmän linjauksen yrittäjyysopintojen tarjoamisesta ammatillisissa tutkinnoissa sekä yrittäjyysopintojen nykytilan kappaleessa 3.2.

2.3 Yrittäjyyteen ohjaaminen

Durham University Business Schoolin yrittäjyyden emeritusprofessori Allan Gibb on todennut, että ”koulujen yrittäjyyskasvatukselta on turha odottaa näkyvämpiä tuloksia, elleivät oppilaitosten omat toimintatavat ja hierarkia muutu opetuksen viitoittamaan suuntaan”. Tämän lausunnon Gibb antoi Turun kauppakorkeakoulun SME-seminaarissa jo vuonna 1999. Taloussanomat julkaisi aiheesta artikkelin otsikolla *Koulujen on eletävä kuten ne opettavat* (1999). Samaa teemaa Gibb on käsitellyt myöhemminkin vertaillen julkishallinnon arvojen ja yrittäjyyden arvojen välistä eroa alla olevan taulukon avulla:

Taulukko 2. Julkishallinnon arvojen ja yrittäjyyden arvojen välinen dilemma Alan Gibbin mukaan (2005)

Julkishallinnon arvojen ja yrittäjyyden arvojen välinen dilemma

JULKISHALLINTO / KORPORATIIVINEN (TAVOITTELEE)

- Määrätty
- Muodollinen
- Tilivelvollisuus
- Informaatio
- Selkeä rajaaminen
- Suunniteltu / kaavoitettu
- Korporatiivinen strategia
- Kontrolloidut toimenpiteet
- Viralliset standardit
- Läpinäkyvyys
- Toiminnallinen asiantuntijuus
- Järjestelmä
- Paikka / asemasidonnainen valta
- Muodollisesti suoritettu arviointi

YRITTÄJÄMÄINEN LIIKETOIMINTA, PK-YRITYKSET (TOTEUTUNUT)

- Epämääräinen
- Vapaamuotoinen
- Luottamus
- Havainnointi
- Päällekäisy
- Näkemyksellinen
- Strategista taktikointia
- ”Teen sen omalla tavallani”
- Omat havainnot
- Monimerkityksellisyys
- Kokonaisvaltainen asiantuntijuus
- ”Tuntuma”
- Omistajajohtoinen
- Asiakkaiden / verkoston palaute

Vastaavasti kasvatustieteilijä ja Harvardin yliopiston Change Leadership Group CLG johtaja PhD Tony Wagner argumentoi muuttuneessa työelämässä tarvittavien avaintaitojen puolesta sen sijaan, että nuorille opetetaan lukemattomia pikkutietoja. Hänen mukaansa yritteliäisyys (entrepreneurialism) on yksi tulevaisuuden seitsemästä elintärkeästä taidosta. Wagner on tutkinut tämän murroksen edellyttämää muutosta kouluissa ja koulutusjärjestelmissä. (Wagner 2011, 107)

Pekka Paajasen taloustieteen alaan kuuluvassa väitöskirjassa *Yrittäjyyskasvattaja. Ammattikorkeakoulun hallinnon ja kaupan alan opettajien näkemykset itsestään ja työstään yrittäjyyskasvattajana* havaitaan, että sisäinen yrittäjyys toteutuu paremmin yksilö- kuin yhteisötasolla. Työyhteisön kulttuuri ei ole ainakaan erityisen suuressa määrin yrittäjyyttä edistävä. Tutkimuksen konteksti on ammattikorkeakouluyhteisössä, mutta tulokset ovat hyödynnettävissä soveltuvin osin kaikissa koulutusyhteisöissä. (Paajanen 2001)

Mitä yrittäjyyteen ohjaaminen sitten konkreettisesti voisi olla toisen asteen koulutuksessa? Risto Ikonen (2006) on tutkinut suomalaisen yrittäjyyskasvatuksen muotoutumista ja hänen mukaansa yrittäjyyskasvatus on osa kansalaiskasvatusta, jonka tavoitteena on elämänhallinnan edistäminen. Julkista rahoitusta nauttivien oppilaitosten tärkein tehtävä olisi kasvattaa toimintakykyisiä ja vastuunsa tuntevia kansalaisia. Kun tavoitetta vertaa opinto-ohjauksen tavoitteisiin, sisällöt ovat yhtenevät. Myös opinto-ohjauksen tavoitteena on tukea oppilasta ja opiskelijaa koulutukseen, opiskeluun sekä elämään ja tulevaisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Psykologian professori James P. Sampson (Florida State University, FSU) on kehittänyt urasuunnittelupyramidin (kuvio 3), joka pohjautuu kognitiiviseen informaatioteoriaan. Teorian mukaan kykyjen ja mahdollisuuksien arviointiin vaikuttaa suuresti sisäinen dialogi, jota jokainen sisällään käy. Negatiivinen dialogi, esim. "en ikinä onnistu missään", rajoittaa kykyä tehdä urapäätöksiä. Urasuunnittelupyramidin alaosa rakentuu kahdesta osasta. Itsetuntemukseen kuuluvat taidot, arvot ja kiinnostuksen kohteet. Toinen osa vastaa kysymykseen ”mitä mahdollisuuksia työelämässä on?” Jos tämän pohjan luomisessa yrittäjyysopinnot jäisivät huomiotta, opiskelijan kiinnostus yrittäjyyttä kohtaan ei välttämättä heräisi eikä hän tulisi ajatelleeksi yrittäjyyttä yhtenä tulevan työelämän mahdollisuutena.

Ammatilliseen koulutukseen sisältyy automaattisesti sellaista tilanteesta nousevaa toimintaa, josta kertyy opiskelijalle tieto- ja taitopääomaa missä tahansa kontekstissa. Tällaista toimintaa on tutkinut muun muassa David Beckett (2002), mutta hänen tutkimuksensa keskittyy enemmän aikuisiin ja työssäoppimiseen. Nuorten ammatillisessa koulutuksessa yrittäjyysosaamista kertyy luontevasti ja huomauttamatta arkipäivän oppimistilanteissa.

Kuvio 3. Urasuunnittelupyramidi James P. Sampsonin mukaan

Koulutuskeskus Salpauksen opetuksen kehittämisen lehtorit Merja Rui ja Heikki Tuomainen esittelivät 15.3.2012 Salpauksen opinto-ohjaajatiimille yhteenvetoaan niistä näkyvissä olevista muutoksista opiskelija-aineksessa, joihin työyhteisösämme tulisi osata reagoida ajoissa, käytännössä siis jo nyt. Esityksessään *"Gootit, pissikset ja hiphopparit tulevaisuuden työntekijöinä"* Rui ja Tuomainen toteavat, että nuoruus on persoonallisuuden järjestäytymistä. He esittelivät alla olevan yhteenvedon ikävuosien 15-18 kehitysvaiheista:

Persoonallisuuden ja tunne-elämän kehitys

- keskinuoruudessa (15-18 v.) pahimmat murrosikään kuuluvat myrskyt ovat usein laantuneet.
- nuorelle on kuitenkin tärkeää olla jotain muuta, mitä vanhemmat odottavat ja ajattelevat

- nuori irtaantuu vanhemmistaan ja luo omaa identiteettiään kokeilemalla ja etsimällä
- nuori tarvitsee tilaa itsenäistymään. Hänen pitää voida päättää itse henkilökohtaisista asioistaan, esim. minkälainen ihminen hän haluaa olla
- vanhemmat ovat kuitenkin edelleen tärkeitä ja kotiintuloaikoja tai päihteiden käyttöä koskevat rajat ovat yhä vanhempien vastuulla

Fyysinen ja seksuaalinen kehitys

- keskinuoruudessa nuori totuttelee muuttuneeseen kehoonsa ja opettelee elämään sen kanssa
- monet tytöt ovat 15-vuotiaana kasvaneet fyysisesti naisiksi, pojilla fyysinen kehitys vielä jatkuu
- seksuaalisen kehityksen aikataulu on jokaisella yksilöllinen. Erot tyttöjen ja poikien välillä voivat olla huimia.
- seurustelukokeilut kestävät yleensä vähän aikaa, ja seurustelukumppani löytyy usein tutusta kaveriporukasta. Uusia rakkauden kohteita tulee ja menee. Vakituiseen seurusteluun ei ole mikään kiire.

Ajattelun ja moraalien kehitys

- erilaisten arvojen ja ideologioiden pohdintaa
- aiempi ehdottomuus antaa tilaa suvaitsevaisuudelle
- nuoren ongelmanratkaisukyky ja moraaliajattelu kehittyvät
- nuori haluaa löytää oman tapansa elää ja uskoa. Hän ei halua ottaa valmiita paketteja vanhempien elämäntavasta, arvoista ja uskosta

Kaverisuhteet

- ystävät ovat tärkeitä
- nuori viihtyy pienissä, samoista asioista kiinnostuneiden ikätovereidensa joukoissa, joissa on sekä tyttöjä että poikia
- mahdollisuus kokeilla rajoja, omaksua tietoja ja taitoja, ilmaista omia ajatuksia ja tunteita ja purkaa tunteita
- yksinäisyys on riski kehitykselle

Ammatillinen koulutus ajoittuu tyypillisesti nuoren ikävuosille 16 - 19. Ruin ja Tuomaisen mainitsemista kehitysvaiheelle tyypillisistä toimintamalleista kiinnittän huomiota erityisesti erilaisten arvojen ja ideologioiden pohdintaan sekä viihtymiseen pienissä, samoista asioista kiinnostuneiden ikätovereiden porukoissa. Nämä asiat ovat huomionarvoisia, kun nuoria halutaan ohjata yrittäjyysopintoihin. Vertailuna mainittakoon, että eNorssi – Opettajankouluttajien yhteistyöverkoston verkkoaineistoissa mainitaan turvallisuuden tunne edellytyksenä tuoda yrittäjyyskasvatus kouluihin, missä sitä aiemmin ei ole ollut. Tässä yhteydessä tarkoitetaan turvallisuuden tunteen tietoista vahvistamista opettajakunnassa (www.enorssi.fi).

Rui ja Tuomainen kuvasivat esityksessään myös sitä, kuinka opiskelijan maailma on muuttunut. Tyypillisiä piirteitä nykyisin ovat 4xC-kulutus (Clothe's, CD's, Computers, Cafe's), 24/7 yhteiskunta, oppimisen yksilölliset merkitykset (tavat ja tavoitteet ovat korostuneet). Toisaalta Worth the Work-projektin mukaan haasteellisenkin suomalainen nuori haluaa ”oman kodin, perheen, pari lasta, koiran ja mukavan työpaikan” (HAMKin e-julkaisuja 3/2005). Ikosen määrittelemälle yrittäjyyskasvatukselle elämänhallinnan edistäjänä on siis selkeää tilausta.

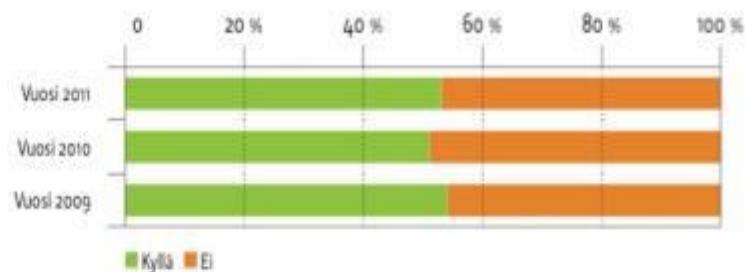
Anna-Liisa Lämsän (2009) tutkimuksessa ”Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä” todetaan, että nuorten tulevaisuuden unelmat ovat usein vain yhden kortin varassa. Siksi on tärkeää ohjata nuoria löytämään vaihtoehtoisia toimintamalleja vastoinikäymisten kohdatessa. Koulukulttuurin tulisi vahvistaa opiskelijoiden tulevaisuusorientaatiota. Niin tapahtuu, jos opiskelija näkee yhteyksiä opetuksen, yhteiskunnan ja sen tarjoamien mahdollisuuksien välillä. Samalla myös motivaatio ja sitoutuminen koulutukseen vahvistuvat.

2.4 Yrittäjyyskasvatuksen haasteet

Lappeenrannan teknillisen yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskuksen projekti-päällikkö Elena Ruskovaara on koonnut yrittäjyyskasvatukseen tällä hetkellä liittyviä haasteita. Opettajilla on ollut paikoin vaikeuksia löytää sisältöjä ja keinoja yrittäjyyskasvatuksen haasteeseen vastaamiseksi. Yrittäjyyskasvatuksen käsitteen moninaisuus sekä eri toimijatahojen erilaiset näkemykset ja tavoitteet luovat haas-

teita yrittäjyyskasvatukseen toteuttamiseen. Yrittäjyyskasvatus tekee paikoin vasta tuloaan opettajien peruskoulutukseen eikä opettajien täydennyskoulutuksessaakaan yrittäjyyskasvatus ole vielä vakiinnuttanut paikkaansa, joten selkeä ongelmakohta on opettajien koulutuksen puute. Aihekokonaisuuden toteutumisen seuranta ja arviointi ovat haasteellisia, ja Ruskovaara esittää itsekin kysymyksen mitä yrittäjyyskasvatuksessa tulisi mitata. (www.lut.fi). Tässä kehittämistyössä selvitetään muun muassa Salpauksen yrittäjyysopintojen toteutumisen pahimpia tämänhetkisiä esteitä opinto-ohjaajien ja koulutuspäälliköiden esiintuomina.

Yli tuhat nuorta kertoi Taloudellisen tiedotustoimiston (jatkossa TAT) kyselyssä, että peruskoulu ei anna riittäviä eväitä tulevaisuutta varten. Vuosina 2009 – 2011 selvitettiin, kuinka tuttua yrittäminen ja yrittäjyys ovat nuorille sekä millaisia ovat nuorten mielikuvat yrittäjyydestä. Osallistujina haastatteluissa oli yhteensä 6320 nuorta, ikähaitari 13-vuotiaista 17-vuotiaisiin nuoriin. Peruskoulusta tuleva ikäluokka on juuri toisen asteen koulutuksen kohderyhmä. Oheinen kuvio kertoo kolmen tutkimusvuoden tulokset.

KUVAAJA 7. VASTAUKSET VÄITTEeseen YRITTÄJYYS/YRITTÄMINEN ON MINULLE TUTTUA. VANHEMMILLANI TAI MUULLA TUTULLANI ON OMA YRITYS TAI YRITTÄMINEN ON MINULLE MUUTEN TUTTUA. VUOSIEN 2009–2011 TUTKIMUSVASTAUSTEN KOONTI.

Kuvio 4. Vastaukset väitteeseen yrittäjyys/yrittäminen on minulle tuttua. Taloudellinen tiedotustoimisto. Vuosien 2009 - 2011 tutkimusvastausten koonti.

Tutkimuksen perusteella todettiin, että

- Yrittäminen tai yrittäjyys on tuttua vain joka toiselle nuorelle, eikä tässä ole tapahtunut juurikaan muutosta vuosien 2009 -2011 aikana
- Myös mielikuvat yrittäjyydestä ovat pysyneet samankaltaisina vuosina 2009- 2011
- Yrittäjyyteen liitetään positiivisia mielikuvia, kuten itsensä toteuttaminen tai rikastumisen mahdollisuus. Noin 70% nuorista uskoo, että yrittäjänä voi toteuttaa itseään. Sama määrä vastaajia uskoo myös, että yritystoiminnalla rikastuneet ihmiset ovat ansainneet rikkautensa. Yli puolet näkee myös, että taloudellinen menestyminen on itsestä kiinni.
- Negatiivisena mielikuvana koetaan yrittämiseen liittyvät riskit. Yli 60% yhdistää yrittäjyyteen liittyvän suuren taloudellisen riskin.
- Yrityksen perustaminen ja yhteiskunnan tuet ovat asioita, joista nuorilla ei ole kovin selkeää mielipidettä. Väittämät yrityksen perustamisen hankaluudesta ja yhteiskunnan taloudellisesta tuesta yrittäjille saivat puolet vastaajista valitsemaan vaihtoehdon ”en samaa enkä eri mieltä”.
- Yrityksen perustamisinto ei ole erityisen voimakas; noin 40% nuorista on sitä mieltä, että voisi perustaa yrityksen tulevaisuudessa.

(Taloudellinen tiedotustoimisto 2012, 62.)

Olen edellä esitellyt kehittämistyöni teoreettisen viitekehyksen, joka muodostuu opinto-ohjauksesta ja yrittäjyyskasvatuksesta toisen asteen koulutuksessa. Tarkastelin kirjallisuuslähteiden ja omien kokemusteni perusteella myös yrittäjyyteen ohjaamista ja yrittäjyyskasvatuksen haasteita. Päijät-Hämeen koulutuskonsernin yhteisen strategian painotukset ja edellä esitellyt aikaisemmat tutkimukset ja teoreettinen viitekehys ovat lähtökohtina, kun etsin vastausta tutkimuskysymykseeni *mikä on Salpauksen opinto-ohjaajien yrittäjyyskasvatusta tukeva toimintamalli jatkossa?*

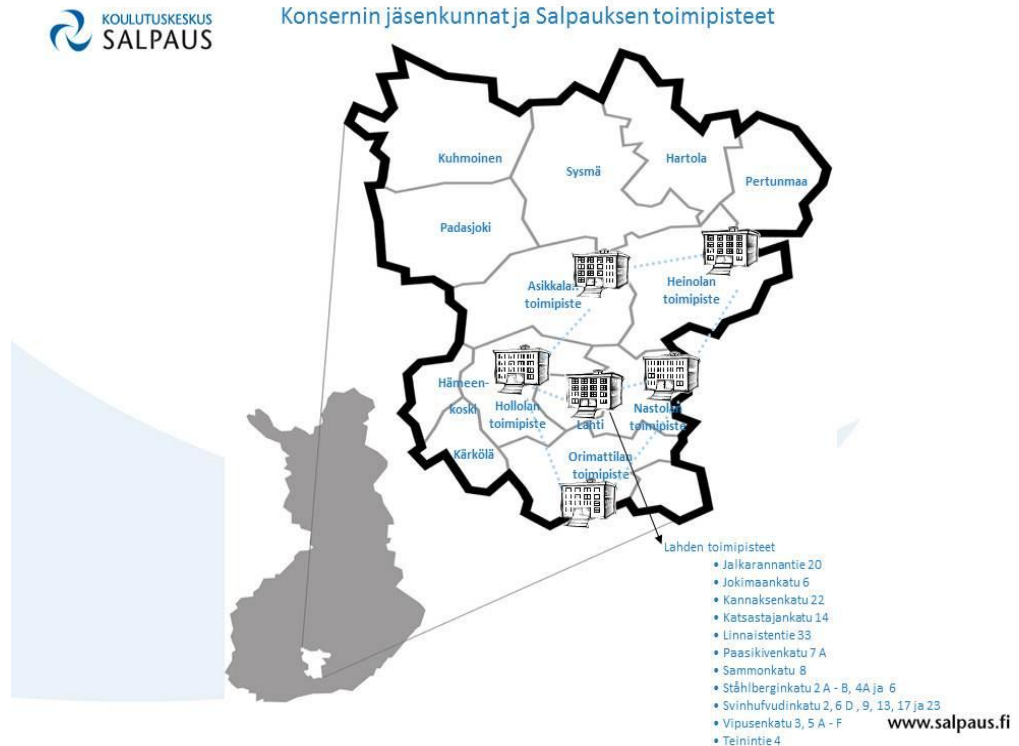
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Yrittäjyyteen kannustavan opinto-ohjauksen kehittäminen vaatii yrittäjyysopintojen nykytilan kartoitusta sekä opinto-ohjauksen ja yrittäjyysopintojen mahdollisen synergian havaitsemista kehittämistyön alkaessa, jotta tutkittava ilmiö ja prosessi hahmotetaan. Opiskelijakollegani Päivi Pihlavuori totesi 10.2.2012 omaa kehittämistyötään esitellessään, että ”joskus pienikin toimintojen rajapinta voi viedä toimintoja eteenpäin ja yhteistyö voi jatkaa kasvuaan.” Opinto-ohjauksen ja yrittäjyysopintojen kohdalla uskon tapahtuvan juuri näin.

Tutkimus tehdään Koulutuskeskus Salpauksen kontekstissa. Tässä luvussa kuvataan Koulutuskeskus Salpaus ja sen toimintaa ohjaavat strategiat. Salpauksen toimintaa säätelevät myös laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998) ja asetus ammatillisesta koulutuksesta (811/1998) sekä kuntalaki (365/1995) ja hallintolaki (434/2003). Tässä luvussa esitellään tämän hetkinen yrittäjyysopintojen prosessi. Lopuksi esitetään tutkimusmenetelmät ja kuvataan empiirisen tutkimuksen eteneminen.

3.1 Tutkimus Koulutuskeskus Salpauksen kontekstissa

Koulutuskeskus Salpaus on 1.1.2011 perustettu monialainen oppilaitos, joka järjestää ammatillista ja lukiokoulutusta nuorille ja aikuisille. Salpaus toimii Päijät-Hämeen alueella: toimipisteitä on Lahdessa, Asikkalassa, Heinolassa, Hollolassa, Nastolassa ja Orimattilassa. Salpaus kuuluu itsenäisenä tulosalueena Päijät-Hämeen koulutuskonserniin, joka on 14 päijätthämäläisen kunnan omistama kuntayhtymä. Koulutuskonsernin muita tulosalueita ovat korkeakouluopetusta järjestävä Lahden ammattikorkeakoulu ja työhönvalmennusta järjestävä Tuoterengas. Kuviossa 5 esitellään konsernin jäsenkunnat ja Salpauksen toimipisteet.

Kuvio 5. Konsernin jäsenkunnat ja Salpauksen toimipisteet

Salpauksessa voi suorittaa 40 ammatillista perustutkintoa päiväopintoina, 110 perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkintoa näyttötutkintoina, ylioppilastutkinnon ja koko lukion oppimäärän sekä kaikki viralliset ammatilliset tutkinnot oppisopimuksella. Salpauksen koulutusalat ovat humanistinen- ja kasvatustieteiden ala, luonnontieteiden ala, luonnonvara- ja ympäristöala, matkailu-, ravitsemis- ja talousala, sosiaali-, terveys- ja kauneusala, tekniikan- ja liikenteen ala, yhteiskuntatieteiden-, liiketalouden- ja hallinnon ala sekä yleissivistävä koulutus. Salpauksessa opiskelee noin 20 000 opiskelijaa, joista 16 000 aikuiskoulutuksen opinnoissa, noin 5 500 ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa, 1 600 oppisopimuskoulutuksessa ja 200 lukiokoulutuksessa. Opettajia ja muuta henkilökuntaa Koulutuskeskus Salpauksessa on noin 800.

Koulutuskeskus Salpauksen toiminnan painopisteet ovat työelämälähtöisyys, kestävä kehitys sekä uuden teknologian ja sosiaalisen median hyödyntäminen opetuksessa. Salpauksen visio on, että klusteroituva ja kansainvälistyvä työelämä saa kilpailukykyensä vaatimaan osaamista Salpauksesta. Salpauksen asiakas- ja yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen sisältyy seuraavat strategiset tavoitteet:

- osaajien tuottaja työelämälle
- vahva alueen ja työelämän kehittäjä
- syrjäytymisen ehkäisy

(Koulutuskeskus Salpaus, esitemateriaali 2011).

3.2 Opinto-ohjaus Salpauksen pedagogisen strategian mukaan

Opinto-ohjaus kuuluu yhtenä osana Salpauksen opiskelijapalveluihin, joita koordinoi ja kehittää opiskelijapalvelukeskus yhteistyössä koulutusalojen kanssa. Salpauksessa työskentelee 18 päätoimista opinto-ohjaajaa. Opiskelijapalveluista vastaa opiskelijapalveluiden johtaja.

Salpauksen verkkosivuilla opinto-ohjaajan tehtävistä kerrotaan näin: Opinto-ohjaajat tukevat, palvelevat ja ohjaavat opiskelun suunnittelussa, opiskelutaitojen kehittämisessä, ammatillisessa suuntautumisessa sekä opintojen jälkeisissä jatko-opiskeluun tai työelämään sijoittumisessa, suunnittelussa ja uranvalinnassa.

Salpauksen pedagogisessa strategiassa määritellään opinto-ohjauksen tehtävät seuraavasti:

Opinto-ohjauksen tavoitteena on, että opiskelija saa riittävästi tietoa koulutuksestaan ennen sen aloitusta ja sen aikana. Opiskelijan tulee tietää tutkintoonsa sisältyvät tutkinnon osat ja opinnot sekä niiden valinnan mahdollisuudet omassa oppilaitoksessa ja muissa oppilaitoksissa. Lisäksi tavoitteena on, että opiskelija osaa toimia oppilaitosyhteisössään, kehittää opiskelu- ja vuorovaikutustaitojaan ja itsetuntemustaan sekä arvioida omaa toimintaansa ja tuotoksiaan.

Opiskelija osaa suunnitella opintonsa, laatia henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman yhteistyössä ryhmänohjaajan ja opinto-ohjaajan kanssa sekä ottaa vastuun opinnoistaan. Hän osaa seurata opinto-suoritustensa kertymistä ja hakea tukea opintojensa suunnitteluun. Opiskelija tunnistaa opiskeluunsa ja elämäntilanteisiinsa mahdollisesti liittyviä ongelmia ja osaa hakea niihin tukea. Hän osaa käyttää yhteiskunnan tarjoamia opiskelijahuollon palveluita sekä muita ohjaus-, neuvonta- ja tietopalveluja. Opinto-ohjauksella tuetaan opiskelijoiden hyvinvointia ja ehkäistään keskeyttämissä sekä edistetään työllistymistä ja tuetaan jatko-opintoihin hakeutumista

3.2 Yrittäjyysopintojen nykytila

Salpauksen johtoryhmä on linjannut, että kaikissa tutkinnoissa tarjotaan opiskelijoille yrittäjyysopintoja 10 opintoviikkoa sekä työpaikkaohjaaksi valmentautumista 2 opintoviikkoa. Opetus voidaan toteuttaa yrittäjyyttä tukevien ohjelmien ja mallien avulla (Salpauksen pedagoginen strategia 2012, 78).

Päijät-Hämeen YES-keskuksen yrittäjyysvalmennuspäällikkö Heidi Hosiokangas jakoi 4.6.2012 opinto-ohjaajatiimissä kaikille opinto-ohjaajille Yrittäjyysopinnot -kansion, jonne on koottu Salpauksen yrittäjyysopintojen materiaali. Valinnaiset yrittäjyysopinnot on kuvattu materiaalissa seuraavasti:

Minustako yrittäjä 1-2 ov

Opiskelija tutustuu erilaisiin yrityksiin ja yrittäjiin ja saa käytännön tuntuman henkilöihin, jotka ovat valinneet yrittäjätien opiskelijan omalla ammattialalla. Samalla opiskelija perehtyy oman toimialansa yrittäjien toimintatapoihin ja toimialan kehitykseen. Opiskelija kehittää luovuuttaan ideoimalla tuotteita ja yritysideoita asiakkaiden tarpeet huomioiden. Lisäksi kahden opintoviikon kokonaisuuteen liittyen opiskelija osaa laatia pienen yrityksen toimintasuunnitelman ja laskea toiminnan kustannukset ottaen huomioon oman työpanoksensa niissä.

Yritystoiminnan arki 2 ov

Yritystoiminnan arki on uusi yritystoimintaosaamista syventävä opintojakso yritystoiminnan aloittamista suunnitteleville.

Opiskelija osaa yhdessä ryhmän kanssa arvioida tuote- tai palveluidean tuotteistamismahdollisuuksia. Hän osaa kehittää ideaa toimintaympäristön muutosten, asiakkaiden tarpeiden, kilpailun, työympäristön ja oman osaamisensa perusteella. Hän osaa idean pohjalta laatia alustavan liiketoiminta- ja taloussuunnitelman. Tämän kurssin myötä yrityksen perustoiminnot markkinointi, tuotekehitys, tuotanto, logistiikka, johtaminen sekä henkilöstö- ja taloushallinto tulevat tutuiksi ja niiden osuus osana menestyvää yritystoimintaa.

Vuosi yrittäjänä 4 -10 ov

Opiskelija käy läpi tuotteistamisprosessin ja arvioi perustettavan yrityksen toimintaedellytyksiä. Hän täsmentää taloudellisesti kannattavan liikeidean ja laatii liiketoiminta- ja taloussuunnitelman. Opiskelija hankkii toimivan yhteistyö- tai kummiyrityksen. Yritys perustetaan ja opiskelija toimii yrityksessä tehden sen ydintehtäviä. Lisäksi hän osallistuu yhteistyöhön yrityksen toimintaa tukevien tahojen kanssa. Opiskelija lopettaa yrityksen toiminnan opintojen päättyessä tai jatkaa yrityksen toimintaa 10 ov:n laajuisessa Yrityshautomotoiminnassa yksilöllisesti.

Oppimisympäristönä toimii Nuoriyrittäjyys ry:n Vuosi yrittäjänä ohjelma www.ny-yritys.fi tai Finpecin harjoitusyritystoiminta www.finpec.fi. Finpec-harjoitusyritys toimii virtuaalisessa oppimisympäristössä. Oppimisympäristö koostuu reaali maailman pohjalta simuloiduista palveluista ja opiskelijoiden pyörittämistä harjoitusyrityksistä. Palvelu mahdollistaa yritystoiminnan harjoittelun aitoja toimintaprosesseja noudattaen. (www.finpec.fi)

NY 24h-leirin ohjaajavalmennus 1 ov

NY 24h-leiri 1 ov

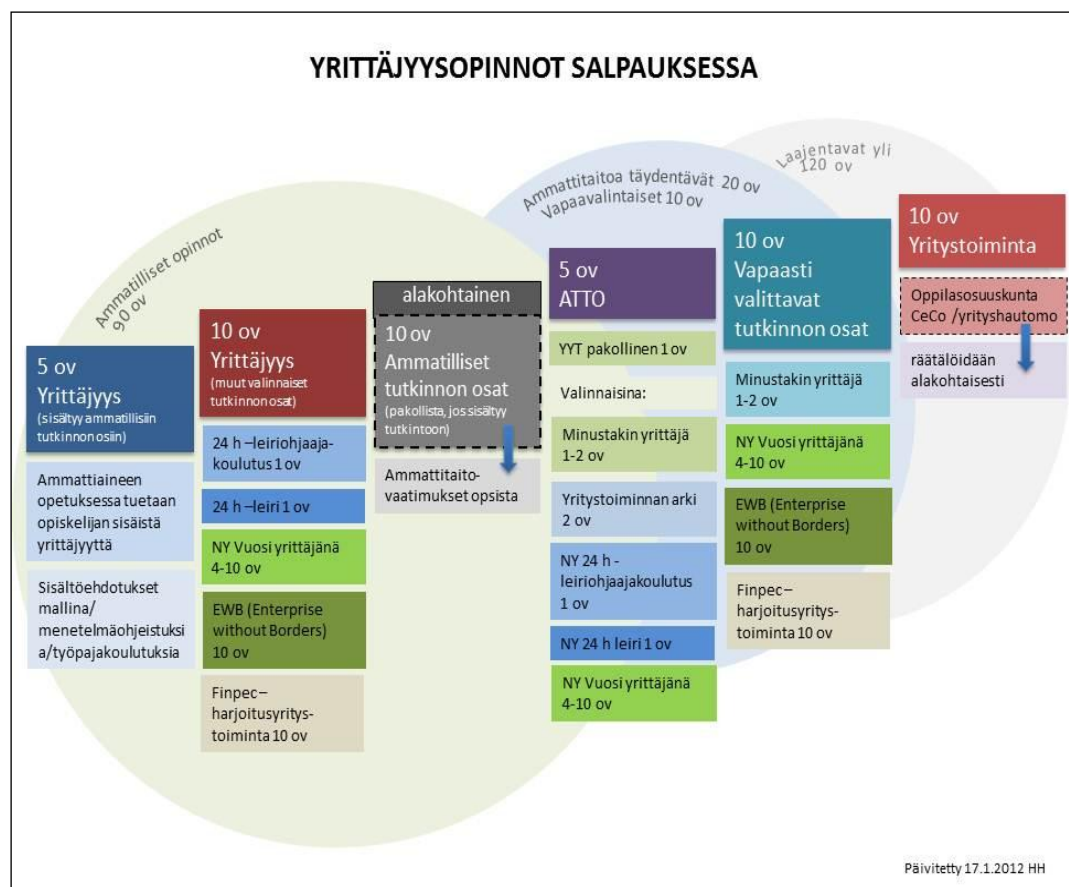
NY 24 h -leiri on vuorokauden mittainen toiminnallinen innovaatioleiri, jossa joukko nuoria toimii ohjaajina leiriin osallistuville nuorille. Leirin tarkoituksena on oppia yrittäjyydestä hausalla tavalla. Leiri rakentuu yhteisluennoista ja infoista sekä erilaisista leirirasteista, joiden vetäjinä nuoret leiriohjaajat toimivat. Leiriohjaajat käyvät ennen leiriä 1 ov mittaisen leiriohjaajavalmennuksen, jossa valmistelevat leirin sisällön ja valmistautuvat leiriohjaajan rooliin.

NY 24h -leirillä sovellettava interaktiivinen ryhmäoppiminen kehittää vuorovaikutus- ja neuvottelutaito- ja sekä ongelmanratkaisukykyä. Tämän lisäksi intensiivisen työskentelyn tavoitteena on oppia asettamaan tavoitteita ja ottamaan vastuuta sekä omasta että ryhmän toiminnasta. Leirin aikana kehitetään lisäksi esiintymistaitoja innostavassa ympäristössä ja rohkaistaan opiskelijoita aktiiviseen toimintaan. Leirin jälkeen osallistujat ymmärtävät yrittäjyyden / yritystoiminnan kokonaisuuden ja huomaavat, että yrittäjämäistä toimintatapaa, taitoja ja ominaisuuksia tarvitaan kaikessa työssä ja työelämässä. Leirillä on mukana myös työ-

elämän edustajia pitämässä lyhyitä luentoja sekä arvioimassa leiriläisten liiketoimintasuunnitelmia.

NY 24 h -leiri soveltuu missä tahansa vaiheessa opintoja. Se toimii myös opintojen alkuvaiheessa erinomaisena ryhmäytäjänä sekä antaa hyvän pohjan NY Vuosi yrittäjänä ohjelman aloittamiselle. Leiri voidaan järjestää koulun tiloissa tai koulun ulkopuolella. Euroopan komission on valinnut NY Vuosi yrittäjänä -ohjelman Best Practise -käyttännöksi yrittäjyyskasvatuksessa.

Kuvio 5 esittelee Salpauksen yrittäjyysopinnot tarjonnan.

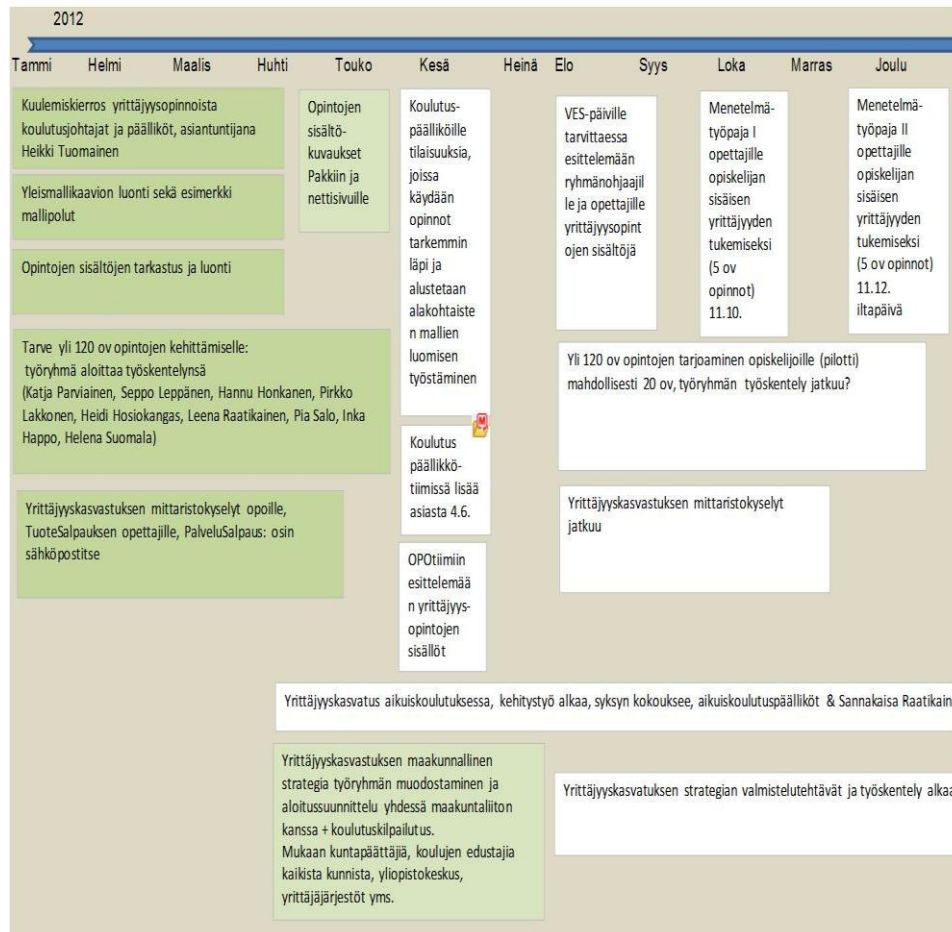

KUVIO 5. Yrittäjyysopinnot tarjonta Koulutuskeskus Salpauksessa (2012)

3.2.1 Yrittäjyysopinnot edistäminen tutkimusjaksolla

Tutkimusjakson aikana Salpauksen yrittäjyysopinnot edistämiseksi on edetty oheisen prosessikuvauksen (kuviot 6) mukaisesti:

Yrittäjyysopintojen edistäminen, prosessikuvaus

Kuvio 6. Yrittäjyysopintojen edistämisen prosessikuvaus

Päijät-Hämeen YES-keskuksen yrittäjyysvalmennuspäällikkö, projektipäällikkö Heidi Hosiokangas on koonnut Salpauksen yrittäjyyskasvatuksen toimenpiteet vuonna 2012 seuraavien otsikoiden alle:

1. Opettajien koulutukset
2. OPS-sisältöjen kehittäminen
3. Yrittäjyyskasvatuksen materiaalit, jakelukanava ja tuottaminen
4. Koulu-yritysyhteistyö ja tapahtumien järjestäminen opiskelijoille
5. Nuori Yrittäjyys ohjelmat
6. Muu kehittämistoiminta ja vaikuttavuuden arviointi

Opettajien koulutukset

- Opettajille järjestetään koulutuksia yrittäjyyskasvatukseen. Pidempi yrittäjyyskasvatuksen koulutus Salpauksen ja alueen opettajille alkaa syksyllä 2012 ja päättyy keväällä 2013.
- Järjestetään puolenpäivän mittaisia NY ohjelmien käyttöönottokoulutuksia keväisin ja syksyisin (NY 24 h leirit, NY Vuosi yrittäjänä, NY Oma Talous sekä muut NY ohjelmat).
- Lyhyet NY infot opiskelijoille mm. NY Vuosi yrittäjänä ohjelman käyttöönottamiseksi.
- Viedään opettajia ja opiskelijoita tutustumaan sopiviin kohteisiin mm. Tiimiakatemiaan ja yrityksiin.

Ops-sisältöjen kehittäminen

- Kehitetään yhteistyössä opetushenkilöstön kanssa yrittäjyysopintoja.
- Yrittäjyyskasvatuksen laajempi kehittäminen maakuntatasolla: yrittäjyyskasvatuksen strategia Päijät-Hämeeseen, kehittämistyö syksy 2012-kevät 2013. Syksyllä 2013 toiminnan jalkauttaminen alueen kouluihin alkaa. Salpaus on mukana kehitystyössä.
- Yrittäjyysopintojen kehittäminen, opintojen rakenteen ja valintojen selkiyttäminen Salpauksessa yhteistyössä opinto-ohjaajien ja koulutuspäälliköiden kanssa.
- Yrittäjyyskasvatuksen kehittäminen oppilaanohjauksessa, opintojen ohjauksen sisällön kehittäminen: 5 oppitunnin mittainen yrittäjyyskasvatusta edistävä paketti. Kehittämistyö syksyllä 2012, käyttöönotto keväällä 2013 yhteistyössä opinto-ohjaajien kanssa.
- Yrittäjyyskasvatuksen tukeminen erilaisin menetelmin, mm. NY Vuosi yrittäjänä opinto-ohjelma opetuksessa sekä Finpecin harjoitusyrittöistointa.

Koulu-yritysyhteistyö

- Koulutuskeskus Salpaus tekee yhteistyötä Päijät-Hämeen YESin kanssa hyödyntäen YESin kummeja ja YESin verkostoja alueen yrittäjyyttä edistäviin organisaatioihin.
- Yhteistyö Osuuskauppa Hämeenmaan ja Lakesin koordinoiman Lähiruoka – projektin kanssa. Keväällä 2013 ensimmäiset NY yritykset tuottavat lähiruokaa alueen Prismoihin avattaviin lähiruokatoreihin.
- Tapahtumien järjestäminen opiskelijoille ja opettajille yhteistyössä YESin kanssa, mm. jokavuotinen YES-viikko yrittäjän päivän viikolla 5.9. Tuolloin on jokaisena viikon päivänä yrittäjyyteen ja yrittäjyyskasvatukseen liittyviä koulutuksia, tapaamisia ja esiintyjä sekä tapahtumia. Tapahtuma on perinteisesti järjestetty Salpauksen tiloissa.

Nuori Yrittäjyys ry:n ohjelmat

- Salpauksessa toimii noin 20 NY yritystä. Finpecin harjoitusyrityksiä on 11. Päijät-Hämeen alueella on 46 NY yritystä lukuvuosina 2012 - 2013.
- Salpauksessa toiminnassa mukana lähes kaikki alat. Myös monialaisia NY yrityksiä on perustettu. Salpauksen NY yrityksiä luotsaa yrittäjyyskasvatustopettaja Leena Raatikainen yhteistyössä eri alojen ammatinopettajien kanssa.
- NY infot opiskelijoille: vierailaan luokissa, järjestetään myös auditorioissa isommille ryhmille
- YES järjestää NY aluemessut NY yrityksille DuuniExpon yhteydessä joulukuun helmikuussa 2013. Myös Salpauksen NY yritykset osallistuvat messuille.
- Opiskelijayrittäjyyden kansainvälistäminen NY toiminnan avulla: Enterprise without Borders konferenssit ja kansainväliset messut ovat olleet vierailujen kohteena. Mukana on Salpauksen opettajia, koulutuspäällikkö sekä opiskelijoita.

Muu kehittämistoiminta ja vaikuttavuuden arviointi

- Yrittäjyyskasvatukseen liittyvien opinnäytetöiden ohjaus, opinnäytteiden tekijöinä Anne Jousala (Salpaus), Marja Niinivuori (Salpaus) ja Teija Kokkonen (BT-lelut, myymäläpäällikkö).
- Yrittäjyyskasvatuksen mittaristokyselyt opettajille ja opinto-ohjaajille jatkuvat, tällä hetkellä n. 60 vastaajaa, lisää vastaajia pyritään saamaan kevään 2013 aikana.
- Perustutkinnon yli menevien opintojen kehittäminen yrittäjyyttä tukevaksi. Samassa yhteydessä on suunniteltu osuuskuntatoiminnan aloittamista vuonna 2013, aloina metalliala, vaatetusala, sirkusala, viestintäala, luonnonvara-ala.
- Yrittäjyyskasvatuksen vertaisarviointi Etelä-Savon ammattiopiston kanssa 2012 loppusyksy- 2013 kevät, Salpauksessa on kerätty työryhmä koulutuspäälliköistä, sovittu vertailtaviksi aloiksi talotekniikka ja vaatetusalat.

Meneillään olevat toimenpiteet osoittavat, että Päijät-Hämeen YES-keskus hankkeen avulla yrittäjyyskasvatus on saanut tarvitsemansa resurssin Salpauksessa ja tutkimusvuonna 2012 yrittäjyyskasvatusta edistetään monin erilaisin menetelmin ja eri toimijoiden keskuudessa.

3.3 Tutkimusmenetelmät ja empiiriset aineistot

Tämän kehittämistyön tavoitteena on kehittää Koulutuskeskus Salpauksen opinto-ohjaajien käyttöön yrittäjyyskasvatusta koskeva toimintamalli. Tutkimuksen tarkastelun kohteena on yrittäjyyskasvatus opinto-ohjaajan työssä.

Tutkimuksen empiirinen aineisto kerätään koulutuspäälliköille ja opinto-ohjaajille osoitetuilla tutkimuskyselyillä sekä Lappeenrannan teknillisen yliopiston ja Kerkohokeskus - koulutyön tuki ry:n kehittämän Yrittäjyysmittariston avulla. Tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan ohjauksen roolia yrittäjyyteen kannustamisessa ammatillisen perustutkinnon opiskelun aikana. Tutkijan omat kokemukset ja havainnot tutkimuksen tekemisen aikana ovat osa tutkimusaineistoa.

Tutkimuskysely opinto-ohjaajille ja koulutuspäälliköille laaditaan LAMKin käytössä olevalla Webropol – tutkimustyökalulla. Sähköinen kysely valittiin, jotta kiireiset koulutuspäälliköt ja opinto-ohjaajat saavat valita vastausajankohdan itselleen parhaiten sopivaksi. Tämän käytännön oletetaan parantavan vastausprosenttia. Ajankäytöllisestikin 36 haastateltavaa olisi liian vaativa urakka.

3.3.1 Kyselytutkimus koulutuspäälliköille

Salpauksen koulutuspäälliköille suunnatun kyselyn tarkoitus on selvittää yrittäjyysopintoihin ohjauksen nykytilanne ja tulevaisuuden tavoitetila. Kaikki kysymykset kohdistuvat vastaajan oman alan tilanteeseen tai arvioon siitä. Yrittäjyysopinnoilla tarkoitetaan Koulutuskeskus Salpauksen tarjoamia yrittäjyysopintoja, joita voi sisältyä ammatillisiin opintoihin, ammattitaitoa täydentäviin tutkinon osiin tai vapaasti valittaviin opintoihin. Tutkimuskysely on liitteessä 1.

Webropol-alustalla toteutettu kyselytutkimus Salpauksen kaikille 18 koulutuspäälliköille lähti sähköpostilla 11.6.2012. Ajankohdan valinnassa oli huomioitu se, että opiskelijoiden lukuvuosi oli päättynyt, jolloin koulutuspäälliköillä on ainakin teoriassa paremmin aikaa paneutua muuhunkin kuin akuutteihin työasioihin. Kyselyn saateviestissä mainittiin, että ”toivon vastauksia 21.6. mennessä, mutta linkki on käytettävissä 5.8. saakka.”

Ensimmäisen viestin jälkeen kyselyyn vastasi yksi koulutuspäällikkö. Muistutusviesti kyselystä lähti sähköpostilla 2.8.2012, mutta se ei tuottanut yhtään uutta vastausta, joten vastausprosentiksi jäi 6%. Käsittelen näitä vastauksia vertailutietoina opinto-ohjaajien tutkimuskyselystä saatuihin vastauksiin.

3.3.2 Kyselytutkimus opinto-ohjaajille

Salpauksen opinto-ohjaajille suunnatun kyselyn tarkoitus on selvittää yrittäjyysopintoihin ohjauksen nykytilanne ja tulevaisuuden tavoitetila. Kaikki kysy-

mykset kohdistuvat vastaajan oman alan tilanteeseen tai arvioon siitä. Yrittäjyysopinnoilla tarkoitetaan Koulutuskeskus Salpauksen tarjoamia yrittäjyysopintoja, joita voi sisältyä ammatillisiin opintoihin, ammattitaitoa täydentäviin tutkinon osiin tai vapaasti valittaviin opintoihin. Tutkimuskysely on sama kuin koulutuspäälliköille ja se on liitteessä 1.

Webropol-alustalla toteutettu kyselytutkimus Salpauksen kaikille 18 opinto-ohjaajalle lähti sähköpostilla 11.6.2012. Ajankohdan valinnassa oli jälleen huomioitu se, että opiskelijoiden lukuvuosi oli päättynyt, jolloin opinto-ohjaajilla on ainakin teoriassa paremmin aikaa paneutua muuhun kuin akuutteihin opiskelija-asioihin. Kyselyn saateviestissä kerrottiin, että kyselylinkki on avoinna 5.8.2012 saakka.

Ensimmäisen viestin jälkeen kyselyyn vastasi yksi opinto-ohjaaja. Muistutusviesti kyselystä lähti 2.8.2012 ja sen jälkeen tuli yksi uusi vastaus. Tämän jälkeen sain suullisesti muutamalta opinto-ohjaajalta tiedon, että he olisivat vastanneet kyselyyn, mutta näitä vastauksia ei löytynyt Webropolista. Ongelmaa selviteltiin pitkään Webropolin käyttäjätuen kanssa, mutta ongelman syytä ei saatu selville. Ratkaisin tilanteen tekemällä kyselytutkimuksen haastatteluna näille neljälle opinto-ohjaajalle.

Webropol-alustalla toteutetusta kyselystä on mahdollista muodostaa erilaisia vastausraportteja. En pystynyt kuitenkaan hyödyntämään niitä, koska kyselyalustan toiminnassa esiintyneiden ongelmien vuoksi osa vastauksista oli paperilomakkeella. Tulostin myös webropol-vastaukset paperille ja koostin vastauksista yhteenvedon manuaalisesti tekemällä jokaisesta kysymyksestä oman taulukon, johon merkitsin kunkin vastausvaihtoehdon saaman vastausmäärän tukkimiehen kirjanpidolla. Kysymyksestä viisi (yrittäjyysopinnoista tiedottaminen) laadin Excel-tilin ja sen perusteella pylväsdiagrammin, joka on kuvio 7. Vapaan tekstikentän vastauksista poimin tutkimustuloksiin ne kommentit, jotka eivät toistaneet tutkimuskyselyn aiheita vaan toivat esiin uuden näkökulman tutkittavasta ilmiöstä.

3.3.3 Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo

Lappeenrannan teknillinen yliopisto (LUT) on rakentanut yhteistyössä Kerhokeskus koulutyön tuki ry:n sekä laajan opettajajoukon kanssa työkalun yrittäjyyskasvatukseen.

Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo on itsearviointityökalu perus- ja toisen asteen opettajille ja rehtoreille. Kerhokeskus – koulutyön tuki ry:n mukaan jo yli 800 opettajaa, rehtoria ja opinto-ohjaajaa hyödyntää sitä omassa työssään. Tässä tutkimuksessa sitä testaavat Salpauksen opinto-ohjaajat. Ensimmäisen kerran opinto-ohjaajat vastasivat Yrittäjyyskasvatuksen mittariston kysymyksiin 17.2.2012. Toistotutkimus tehtiin 2.11.2012.

Mittaristo toimii siten, että käyttäjä vastaa kyselyyn, jossa hän arvioi toimintaansa viimeisen puolen vuoden ajalta. Kysymykset on laadittu siten, että niiden avulla saadaan mahdollisimman hyvä kuva yrittäjyyskasvatuksen laajuudesta ja eri osa-alueista. Jo kysymyksistä saa vinkkiä siitä, mitä kaikkea yrittäjyyskasvatus sisältää.

Kyselyyn vastaamisen jälkeen se antaa välittömän palautteen. Lisäksi vastaaja saa numeerisen vertailutiedon siitä, miten muut vastaajat ovat keskimäärin vastanneet eri osa-alueisiin. Palaute antaa myös konkreettisia ideoita työn kehittämiseen. Linkkivinkkien avulla pääsee yrittäjyyskasvatuksen materiaaleihin. (Suomen opinto-ohjaajat ry:n jäsenlehti 3/2012, 17).

Tiina Rytkölä Kerhokeskus – koulutyön tuki ry:stä kirjoittaa Opolehdessä 3/2012, että erityisesti opinto-ohjaajien työssä yrittäjyys ja yrittäjyyskasvatus ovat keskeisiä sisältöjä, ja opot ovatkin löytäneet mittariston tarjoamat mahdollisuudet oman ohjauksensa tueksi. Aihealueessa on vielä paljon uutta opittavaa ja siksi siinä on suuri mahdollisuus kehittyä. (Opolehti 3/2012, 17)

Olen kertonut tutkimuksestani ja mittariston testaamisesta osana tutkimusta Salpauksen opinto-ohjaajatiimin palaverissa 13.1.2012. Liitteessä 2 on opinto-ohjaajille sähköpostitse lähetetty tutkimustiedote.

3.4.4 Vertailuoppilaitokset

Tutkimukseen on valittu kaksi toisen asteen ammatillista koulutusta tarjoavaa vertailuoppilaitosta Päijät-Hämeen Yes-keskuksen yhteistyöverkostosta. Nämä oppilaitokset ovat Jämsän ammattiopisto ja Etelä-Savon ammattioppilaitos. Valinta perustuu tietoon siitä, että näissä oppilaitoksissa yrittäjyysopintoja tarjotaan ja sisällytetään opintoihin aktiivisesti, jolloin Salpauksen on mahdollista saada benchmarkkauksen avulla toimivia käytänteitä yrittäjyyteen kannustavaan opinto-ohjaukseen. Vertailutietoa opinto-ohjauksen toimintamallin kehittämiseen haetaan myös Aalto yliopiston kauppakorkeakoulun pienyrityskeskukseen koulutuksesta. Vertailuoppilaitokset esitellään tarkemmin tutkimustulosten yhteydessä luvussa neljä.

Vertailuoppilaitoksiin tutkimuskysely lähetettiin sähköpostin liitteenä ja vastaukset tulivat sähköpostitse lomakkeelle täytettyinä. Analysoin vastauksia samalla periaatteella kuin opinto-ohjaajien kyselyn tuloksia, mutta erityisesti nostoen esille yhteneväisyydet ja / tai eroavaisuudet Salpauksen toiminnan kanssa.

3.4 Tutkimusaineiston analyysi

Tässä toimintatutkimuksessa tutkimuskyselyillä saadut vastaukset analysoidaan 8-kenttä SWOT-analyysin avulla. SWOT-analyysin malli on peräisin Lahden ammattikorkeakoulun Strateginen osaamisen johtaminen -opintojakson aineistosta. 8-kenttä SWOT-analyysi etenee seuraavin työvaihein:

1. Vahvuuksien määrittely ja analysointi

Määritellään Salpauksen yrittäjyysopintojen järjestämiseen ja niihin ohjaamiseen liittyvät vahvuudet.

2. Heikkouksien määrittely ja analysointi
Määritellään Salpauksen yrittäjyysopintojen järjestämiseen ja niihin ohjaamiseen liittyvät heikkoudet.
3. Tulevaisuuden mahdollisuuksien määrittely
Mahdollisten tulevaisuuskuvien pohjalta määritellään yrittäjyysopintoihin liittyvät tulevaisuuden mahdollisuudet. Tässä tarkastelussa keskeinen kysymys on: Mitä osaamista tarkastelun kohteena oleva henkilöstöryhmä (=opinto-ohjaajat) tarvitsee tulevaisuudessa, jotta sen on mahdollista toimia opiskelijoiden tarpeisiin nähden parhaalla mahdollisella tavalla?
4. Tulevaisuuden uhkien ennakointi ja arviointi
Tulevaisuuden mahdollisuuksien ohella on tärkeää ennakoida ja arvioida mahdollisia tulevaisuuskuviin liittyviä uhkatekijöitä ja niiden seurauksena syntyviä uhkia. Osaamisen kehittämisen kannalta oleellista on tarkastella mahdollisia ohjaushenkilöstön osaamattomuuden syitä, seurauksia ja esteitä parhaalle mahdolliselle toimintamallille opinto-ohjauksen suhteen.
5. Menestystekijöiden nimeäminen
Tulevaisuuden menestystekijät kannattaa rakentaa olemassa olevia vahvuuksia vahvistamalla. Olemassa olevaa osaamista vahvistamalla voidaan muuttaa mahdollisuudet tulevaisuuden onnistumisiksi. Osaamisen menestystekijöiden määrittelyssä keskeinen kysymys on: Missä asioissa pitää ohjaushenkilöstön osaamisen kehittämisessä erityisesti onnistua?
6. Heikkouksien vahvistaminen ja niihin reagoiminen
Heikkouksia tulee vahvistaa ja niihin tulee reagoida mahdollisuuksien avulla. Osaamiseen liittyvien heikkouksien vahvistamisessa keskeinen kysymys on: Miten tulee ohjaushenkilöstön osaamista kehittää, jotta heikkoudet saadaan käännettyä vahvuuksiksi?

7. Uhkatekijöihin reagoiminen

Tulevaisuuden uhkakuviin tulee pyrkiä reagoimaan olemassa olevien vahvuuksien avulla. Keskeistä on pyrkiä tunnistamaan: Miten olemassa olevilla vahvuuksilla voidaan kääntää ohjaushenkilöstön osaamattomuus osaamiseksi?

8. Kriisitilanteiden määrittely

Vaikka kuinka pyrkisi vahvistamaan sekä olemassa olevia vahvuuksia että heikkouksia niin aina on mahdollisuus, että syntyy syystä tai toisesta johtuvia kriisitilanteita. On mahdollista että heikkoudet kärjistyvät tai uhat käyvät todeksi. Kriisitilanteita tulisikin pyrkiä ennakoimaan ja niihin mahdollisuuksien mukaan myös varautumaan. Osaamisen kehittämisen näkökulmasta keskeistä on tarkastella sitä, millaisiin kriisitilanteisiin voidaan ajautua, jos ohjaushenkilöstön osaamista ei kehitetä tai jos sitä kehitetään väärään suuntaan?

9. SWOT-analyysin kenttien 6 ja 7 sisältöjen yhdistäminen

Kentät 6 ja 7 yhdistetään kehittämistoimenpiteiksi, joiden toteuttaminen vie organisaatiota kohti menestystekijöitä. Tässä kehittämistyössä tuotetaan Salpauksen opinto-ohjaajille yrittäjäyyskasvatusta tukeva toimintamalli.

10. Kriisitilanteiden ennaltaehkäisy

Tarkistetaan, että vaiheen 9 kehittämistoimenpiteet sisältävät myös toimenpiteet kriisitilanteiden syntymisen ennaltaehkäisyyn. Tarvittaessa täydennetään, täsmennetään ja lisätään kehittämiskeinoja. Jos kehittämistyön priorisoimista tarvitaan, ennaltaehkäisevistä kehittämistoimenpiteistä on hyvä lähteä ensin liikkeelle.

(Lähde: LAMK Strateginen osaamisen johtaminen opintojakson aineisto 2012)

Olen tarkastellut tässä luvussa opinto-ohjauksen roolia ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa Salpauksen kontekstissa sekä kuvannut yrittäjäyysopintojen tarjonnan ja edistämisen prosessin tutkimusjaksolla vuonna 2012. Lisäksi olen esitellyt valitsemani tutkimusmenetelmät ja empiirisen aineiston hankintatavat. Haen vastausta tutkimuskysymykseeni *mikä on Salpauksen opinto-*

ohjaajien yrittäjyyskasvatusta tukeva toimintamalli jatkossa? opinto-ohjaajille ja koulutuspäälliköille suunnatulla tutkimuskyselyllä. Yrittäjyyskasvatuksen mittariston testauksella selvitän opinto-ohjaajien yrittäjyysasenteita sekä mittariston käyttökelpoisuutta opinto-ohjaajien työssä. Vertailuoppilaitosten aineisto, Aalto-yliopiston koulutuksen kokemukset sekä omat kokemukseni Salpauksen opinto-ohjaajana antavat vertailutietoa yrittäjyyskasvatuksen toimintamallin luomiseen.

4 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa esitellään kyselytutkimusten tulokset ja vertaillaan Salpauksessa kerättyjä vastauksia vertailuoppilaitosten aineistoon. Taulukossa 3 esitellään opinto-ohjaajien kyselyn keskeisimmät tulokset. Yrittäjyyskasvatuksen mittariston aineistosta esille tulleita kommentteja on koottu kappaleeseen 4.3. Mittariston yksittäisiä palautteita ei käsitellä, koska kysymykset osoittautuivat opinto-ohjaukseen huonosti sopiviksi. Aalto-yliopiston yrittäjyysvalmennuksen palaute on lopussa.

4.1 Kyselytutkimus koulutuspäälliköille

Tutkimuskysely lähetettiin 18 koulutuspäällikölle, joista vastasi yksi. Käsitellen näitä vastauksia vertailutietoina opinto-ohjaajien tutkimuskyselystä saatuihin vastauksiin. Vastausten vähäinen määrä herätti jatkotutkimusehdotuksen liittyen koulutuspäälliköiden mahdollisuuteen tehdä kehittämistyötä alallaan.

Koulutuspäälliköille osoitetussa tutkimuskyselyssä ei kysytty yrittäjyysopintojen järjestämisen taloudellista merkitystä koulutusosalalle. Käytännössä koulutusalaan liittyvät ammatilliset valinnaiset opinnot opettaa alan oma opettaja, mutta yrittäjyysopintoihin tulee opettaja Salpauksen ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien ja lukiokoulutuksen tulosityksiköstä. Tämä voi vaikuttaa koulutuspäälliköiden halukkuuteen edistää yrittäjyysopintojen laajempaa valitsemista alalla, koska koulutuspäälliköillä on vastuu palkattujen opettajiensa työllistämisestä: valinnaiset yrittäjyysopinnot ovat pois alan omien opettajien työtunneista. Tällaiseen asiaan opinto-ohjaaja ei pysty vaikuttamaan omalla työllään. Tämä havainto taloudellisten tekijöiden vaikutuksesta yrittäjyysopinnoista tiedottamiseen perustuu tutkijan omiin kokemuksiin.

4.2 Kyselytutkimus opinto-ohjaajille

Yhteensä Salpauksen opinto-ohjaajien kyselytutkimukseen vastasi kuusi henkilöä eli vastausprosentiksi tuli 33%. Koulutusaloista tutkimuksessa ovat edustettuina hotelli-, ravintola- ja cateringala, elintarvikeala, matkailuala, rakentaminen ja talo-tekniikka, kiinteistöala, muoviala, sähkö- ja elektroniikka-ala, AVA - ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus, hius- ja kauneudenhoitoala, sosiaali- ja terveysala, auto- ja logistiikka- sekä laboratorioala.

Opinto-ohjaajien vapaaseen tekstikenttään kirjoittamat kommentit olivat:

Aihe kovin vieras, vaikea ottaa kantaa

Opetustarjonta on hyvä, voisiko ro:t tuoda asiaa enemmän esille? NY-toiminta tavaksi!

Alalla voitaisiin rohkeammin perustaa harjoitusyrityksiä työpajoihin/-saleihin opintojen aikana tai hyödyntää kesää vuokraamalla työsalit opiskelijoiden yritysten käyttöön

Itsellä pitäisi olla aikaa suunnitella ja paneutua asiaan ensin paremmin, jotta sitä voisi viedä opiskelijoiden tietoisuuteen

Tiedottamista pitäisi parantaa, näkyväksi tekeminen puuttuu. Lv 2011 – 2012 toteutui Yrittäjyys 10ov, mutta opiskelijat eivät oikein tienneet, mihin olivat ilmoittautuneet

Esittelin tutkimuksen teoriaosuudessa psykologian professori James P. Sampsonin kehittämän urasuunnittelupyramidin, jonka perusta rakentuu kahdesta osasta. Toinen perustan osista on kysymys *mitä mahdollisuuksia työmarkkinoilla on?* Näkemykseni mukaan yrittäjyys yhtenä tulevaisuuden uravaihtoehtona jää opiskelijoilta huomiotta, jos opinto-ohjaajat kokevat yrittäjyyden aiheena vieraaksi ja yrittäjyysopinnoista tiedottamisen omalla alallaan riittämättömäksi.

Taulukkoon 3 on koottu opinto-ohjaajien kyselyn keskeisimmät tulokset.

Taulukko 3. Opinto-ohjaajien kyselyn keskeisimmät tulokset

1. Yrittäjyysopintojen tavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Opinto-ohjaaja on ollut todella vähän mukana tässä keskustelussa • Oman yrityksen perustamiselle on suuri todennäköisyys • Tavoitteet ops:n mukaiset • Sisäisen yrittäjyyden opintoja on sisällytetty elinikäisen oppimisen tavoitteisiin • Kursseja ei ole saatu pyörimään, koska osallistujia on niin vähän • Yrittäjyysopintoja on tarjottu valinnaisina kaikille ”pakotetusti”
2. Yrittäjyysopintoihin osallistuvien osuus vuosiluokasta	0 -10 %, yksi vastaus 61 – 70 %
3. Yrittäjyys omassa ohjaustyössä	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilökohtaisissa keskusteluissa • Yrittäjyys on useimmiten ehdoton työllistymisen edellytys • Valinnaisten opintojen esittelyssä ja jatko-opintojen esittelyssä • Ohjauksessa pitäisi tuoda enemmän esiin • Kovin niukasti, tosin uraohjaus on muutenkin vähäistä
4. Yrittäjyysopintojen hyödyt	Selitetty erikseen.
5. Tiedotusvastuu yrittäjyysopinnoista	Kuvio 3
6. Työssäoppimisen hyödyt	<ul style="list-style-type: none"> • To-jakso antaa parhaimmillaan ymmärrystä kuinka yrittäjävetoista ala on. • Todella tärkeä • Oleellinen osa yrittäjyyden todellista oivaltamista • Olisi paljon parannettavaa • Riippuu siitä, miten to-ohjaaja osaa tai haluaa tuoda asiaa esille • Pitäisi tukea asiaa paljon enemmän
7. Yrittäjyysopintoihin kohdistuvaa kiinnostusta vähentävät syyt	<ul style="list-style-type: none"> • Opinnot järjestetään eri kampuksella • Opiskelijoilla ei ole riittävästi tietoa, jotta kiinnostuisivat ko. opinnoista • Opintojen väärä ajoitus lukuvuoden aikana • Opiskelijoiden asenne yrittäjyysopintoihin on kielteinen • Yrittäjyyttä ei nähdä realistisena vaihtoehtona itselle • Opintojen väärä ajoitus viikkotyöajassa

Yrittäjyysopintoihin osallistuvien opiskelijoiden osuus vuosiluokasta on yhtä vastaavaa lukuun ottamatta kaikilla aloilla pienin mahdollinen eli nolosta kymmeneen prosenttiin. Poikkeava prosenttiosuus selittyy kysymyksen yksi vastauksella: joillakin koulutusaloilla valinnaiset yrittäjyysopinnot on valittu koko ryhmälle ”talon puolesta”, opiskelijoilta kysymättä. Tähän on päädytty todennäköisimmin opintojen järjestelyihin liittyvistä käytännön syistä.

Tutkimuskyselyn kysymyksessä viisi pyydettiin arvioimaan yrittäjyysopintojen esitettyjä hyötyjä niin, että 1 = vähäisin havaittava hyöty ja 10 = merkittävin hyöty, samaa numeroa saa käyttää vain kerran. Tämän kysymyksen kohdalla vastaajista puolet oli kuitenkin käyttänyt samaa numeroa useampaan kertaan, joten täysin vertailukelpoista taulukkoa aineistosta ei saa.

Merkittävimpinä hyötyinä eli eniten arviointeja 9 – 10 saivat seuraavat väittämät:

- lisää opiskelijoiden tulevaisuusorientaatiota
- lisää opiskelun ja työelämän välistä yhteistyötä
- liiketoimintaosaamisen perusteet tulevat tutuiksi.

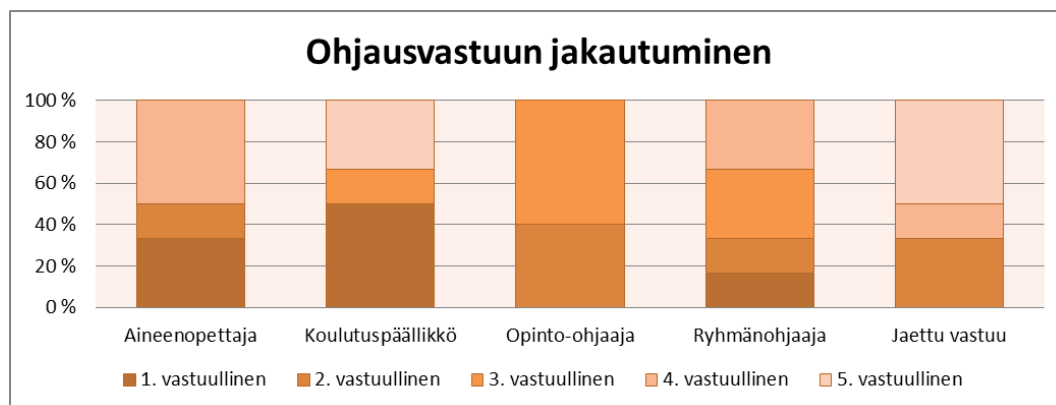
Vähäisimpinä havaittavina hyötyinä eli eniten arviointeja yksi saivat väittämät:

- uudistaa oppilaitoksen toimintakulttuuria
- on yksi mahdollinen tapa ehkäistä syrjäytymistä
- liiketoimintaosaamisen perusteet tulevat tutuiksi
- lisää yhteisöllisyyttä: yhdessä olemme enemmän kuin yksilöiden summa

Koulutuspäällikön vastauksissa merkittävin hyöty oli parantaa opiskelijoiden kykyä johtaa itseään ja toimintaansa. Vähäisin hyöty oli lisätä opiskelun ja työelämän välistä yhteistyötä.

Opinto-ohjaajien vastauksissa yrittäjyysopintojen päätiedotusvastuullinen on koulutuspäällikkö. Vertailuna todettakoon, että koulutuspäällikön vastauksissa päätiedotusvastuullinen on aineenopettaja ja koulutuspäällikkö ovat vastuullisena esitetyistä viidestä toimijasta viimeisenä. Opinto-ohjaajien vastauksissa toisena ohjausvastuuta kantaa opinto-ohjaaja itse tai kaikki mainitut henkilöt yhdessä. Kol-

mantena vastuussa on jälleen opinto-ohjaaja (yhtä monta vastausta kuin edellisessä), neljäntenä aineenopettaja ja viidentenä kaikki em. ryhmät yhdessä. Ohjausvastuiden jakautumista kuvataan kuviossa 8.

Kuvio 8. Ohjausvastuun jakautuminen yrittäjyysopinnoissa

Mitkä syyt vähentävät opiskelijoiden kiinnostusta yrittäjyysopintoja kohtaan? - kysymykseen koulutuspäällikkö vastasi, että ”yrittäjyysopinnot edellyttävät kykyä itsenäiseen työskentelyyn.” Toisena mainintana oli opintojen sisältö.

Opinto-ohjaajien vastauksissa eniten mainintoja sai väittämä ”opiskelijoilla ei ole riittävästi tietoa, jotta kiinnostuisivat em. opinnoista.” Seuraavaksi eniten mainintoja saivat väittämät ”opinnot järjestetään eri kampuksella”, ”opintojen väärä ajoitus lukuvuoden aikana” ja ”opiskelijoiden asenne yrittäjyysopintoihin on kielteinen”.

4.3 Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo

Yrittäjyyskasvatuksen mittariston ensimmäinen vastaaminen tehtiin 17.2.2012, jolloin vastaajia oli 15 ja tutkija sai vastauksista käyttöönsä yhdeksän kappaletta. Toistotutkimus toteutettiin 2.11.2012, jolloin itsearviointiin täytti 15 opinto-ohjaajaa. Näistä vastauksista kymmenen kappaletta lähetettiin tutkijalle ja ne tulivat mukaan tähän tutkimukseen.

Mittariston tuottaman palautteen lähettäneet opinto-ohjaajat kommentoivat yrittäjyyskasvatuksen mittariston soveltuvuutta opinto-ohjaajien käyttöön seuraavasti:

Tuloksissa näkyy selkeästi se, että yrittäjät (vierailut) ym. eivät mahdu opinto-ohjaajan työhön, vaikka aloillani niitä tehdään puolin ja toisin. Myös NY-yrityksiä on, mutta minä en ole niiden kanssa tekemisissä.

Mittaristo ei anna oikeutta opinto-ohjaajan työlle tai toisaalta opinto-ohjaajan työssä on vaikea tukea yrittäjyyttä (ainakaan näissä olosuhteissa, missä työtä teen). Toisaalta oli ilo huomata, että olenkin "yrittäjyysmyönteisempi" kuin olin luullut - opettajan työssäni olen käyttänyt paljonkin ongelmanratkaisua yms. asioita, joista etenkin mittariston alkuosassa kysyttiin, vaikka tulos tässä työssä on kovin vaatimaton.

Kyselyyn vastaaminen oli todella vaikeaa, kysymykset luotu täytettäväksi opettajan näkökulmasta.

4.4 Vertailuoppilaitokset

4.4.1 Jämsän ammattiopisto

Jämsän ammattiopisto (jatkossa JAO) on osa Jyväskylän koulutuskuntayhtymää. Opintoja toteutetaan Jämsässä, Jämsänkoskella ja Jyväskylässä. JAO tarjoaa koulutusta 16 eri alalla, jotka ovat autoala, hotelli-, ravintola- ja cateringala, kone- ja metallitekniikka, liiketalous, logistiikka, luonto- ja ympäristöala, matkailuala, metsäala, muovi- ja kumitekniikka, nuoriso- ja vapaa-ajanohjaus, puutarhatalous, rakennusala, sosiaali- ja terveystieteet, sähkö- ja automaatiotekniikka, tieto- ja tietoliikenneala sekä tieto- ja viestintätekniikka. Benchmarkkaus toteutettiin Jämsän ammattiopiston osalta kyselytutkimuksella, johon oppilaitoksen edustajana vastasi yrittäjyyskoulutuskoordinaattori. Tutkimuskysymykset olivat samoja kuin Salpauden opinto-ohjaajille esitettävät kysymykset.

JAOssa opiskelijoiden HOPSiin sisällytetään 1-2 opintoviikkoa yrittäjyyttä ammattitaitoa täydentävien tutkinnonosien valinnaiskursseilla. Ratkaisu on saman-

lainen kuin Salpauksen yhdessä tulosityksikössä on tehty eli yrittäjyysopinnot on valittu opiskelijoille ”talon puolesta”. Lisäksi JAOssa kaikilla opiskelijoilla on opintojensa edetessä mahdollisuus perustaa NY-yritys. NY-yritys toimii myös JAOn ammattistartilla eli harjoitusyritystoimintaa käytetään opetusmenetelmänä. Ammatillisena valinnaisena voi opiskella 10 opintoviikkoa Himos-passi -projektiopintoja. Kun pakollisiin opintoihin kuuluvia yrittäjyysopintoja ei huomioida, yrittäjyysopintoihin osallistuvien opiskelijoiden osuus vuosiluokasta on JAOssa samalla tasolla kuin Salpauksessa eli 0-10%.

Merkittävimpänä yrittäjyysopintojen hyötynä JAOn vastauksissa nousivat ”lisää mahdollisuuksia opintojen yksilöllistämiseen”, ”lisää yhteisöllisyyttä: yhdessä olemme enemmän kuin yksilöiden summa” ja ”lisää opiskelun ja työelämän välistä yhteistyötä”. Vähäisimpinä todettuina hyötyinä mainittiin ”yksi mahdollinen tapa ehkäistä syrjäytymistä”, ”opettaa nuorta ottamaan harkittuja riskejä” ja ”uudistaa oppilaitoksen toimintakulttuuria”.

Jyväskylän koulutuskuntayhtymässä on oma henkilöstö yrittäjyysopintoja varten ja he hoitavat yrittäjyysopinnoista informoinnin opiskelijoille. Yrittäjyyden kehittämispäällikön toimipaikka on Jyväskylässä ja hänen alaisuudessaan toimii yrittäjyyskoulutuskoordinaattori. Osoitin tutkimuskyselyn opinto-ohjaajien esimiehelle, mutta hän ohjasi minut esittämään kysymykset yrittäjyyskoulutuskoordinaattorille. Vastaajan mukaan nykyinen järjestelmä ei ole välttämättä hyvä, vaan hän kaipasi alojen koulutuspäälliköiltä aktiivisempaa roolia yrittäjyysopintojen edistämisessä. Koulutuspäälliköt näkevät jatkumon ammatillisesta koulutuksesta joko työelämään tai ammattikorkeakouluun, mutta ei yrittäjäksi. Työelämä tarvitsee kuitenkin yrittäjiä ja laissa ammatillisesta koulutuksesta todetaan, että ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on kohottaa väestön ammatillista osaamista, kehittää työelämää ja vastata sen osaamistarpeita sekä edistää työllisyyttä (630/1998 § 2). Ryhmänohjaajan merkitys korostuu niillä aloilla, jossa ei synny työpaikkoja ilman yrittäjyyttä. Esimerkkinä tällaisista aloista vastaaja mainitsi hius- ja kauneudenhoitoalat. Opinto-ohjaajat tuntevat yrittäjyysopintojen tarjonnan, mutta opintojen sisältö ja arjen toiminta on heille vastaajan mukaan vierasta.

Opiskelijoiden kiinnostusta yrittäjyysopintoja kohtaan vähentävät JAOssa

- opintojen väärä ajoitus lukuvuoden aikana
- ryhmänohjaajien asenne yrittäjyysopintoihin on kielteinen
- joku muu syy kohdassa mainittu: yrittäjyysopintojen sisältö on väärä eli opiskellaan esimerkiksi yritysmuotoja tekemällä oppimisen sijaan

Kommenteissa ja kehitysehdotuksissa vastaaja toteaa, että ”kaikille opiskelijoille pitäisi antaa yrittäjyyskasvatusta. Lukujärjestykseen sidottu opetus vie yrittäjyyden, luokkaopetus pitäisi romuttaa.” Lisäksi hän kertoo jämsänkoskelaisen Juhani Mäen väitöstutkimuksesta ”Yrittäjäksi vai palkkatyöhön?”, jossa selvitetään paikallishistorian vaikutusta yrittäjyyden syntymiseen. Vastaajan mukaan heidän alueellaan on edelleen nähtävissä se, että teollisuuspaikkakunnalla on totuttu menemään töihin valmiiseen työpaikkaan. Saman ilmiön voi olettaa vaikuttavan myös Salpauksen toimialueella, sillä vielä perustamisensa aikaan vuonna 1905 Lahti oli tunnettu puuseppien ja huonekalutehtaiden kaupunkina, ja myöhemmin metalliteollisuudesta ja mekaanisesta puunjalostuksesta tuli merkittäviä lahtelaisia teollisuudenaloja. Toisaalta sotien jälkeen Karjalasta tulleilla siirtolaisilla on ollut suuri vaikutus Lahden yrityselämään.

4.4.2 Etelä-Savon ammattiopisto

Etelä-Savon ammattioppilaitos (jatkossa Esedu) toimii Mikkelissä, Juvalla ja Pieksämäellä. Esedu tarjoaa koulutusta seitsemällä eri alalla: Kulttuuriala, Yhteiskuntatieteet, liiketalous ja hallinto, Luonnontieteet, Luonnonvara- ja ympäristöala, Matkailu-, ravitsemis- ja talousala, Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala sekä tekniikan- ja liikenteen ala.

Salpaus toteuttaa Etelä-Savon ammattiopiston kanssa laajempaa yrittäjyyskasvatuksen vertaisarviointia. Tästä on mainittu kappaleessa 3.2.1 Yrittäjyysopintojen edistäminen tutkimusjaksolla. Vertaisarvioinnin tarkoituksena on arvioida yrittäjyyskasvatusta niin Salpauksessa kuin Esedussa Mikkelissäkin. Salpauksen vertaisarviointiryhmässä on mukana kolme Salpauksen koulutuspäällikköä sekä kolme heidän nimeämää opettajaa. Toimin ryhmän jäsenenä opinto-ohjauksen asi-

antuntijana. Tähän tutkimukseen Esedun kanssa tehtävästä vertaisarvioinnista haetaan vastausta kysymykseen miten Esedussa toteutetaan yrittäjyyskasvatuksen ja opinto-ohjauksen yhteistyötä. Tutkimuskysymykset ovat samoja kuin Salpauksen opinto-ohjaajille esitettävät kysymykset. Kysymyksiin vastasi Esedun opinto-ohjaaja.

Esedun vastauksissa kiinnittää huomiota yrittäjyysopintoihin osallistuvien opiskelijoiden osuus vuosiluokasta: Vastaajan arvio on 41–50%. Salpauksen vastaava luku oli muutamaa koulutusalaan lukuun ottamatta 0-10%. Esedussa lukuvuosi 2012–2013 on yrittäjyyden teemavuosi, jolloin yrittäjyyteen ja yrittäjyyskasvatukseen panostetaan erityisesti palkitsemalla yrittäjähenkisiä opettajia ja opiskelijoita sekä toteuttamalla erilaisia teemapäiviä. Tällä on todennäköisesti merkitystä myös yrittäjyysopintoihin osallistuvien opiskelijoiden määrään.

Yrittäjyysopintojen hyödyistä merkittävimpänä Esedun vastauksissa mainitaan ”liiketoimintaosaamisen perusteet tulevat tutuiksi”. Vähäisimpinä hyötyinä nähdään ”lisää mahdollisuuksia opintojen yksilöllistämiseen”, lisää opiskelun ja työelämän välistä yhteistyötä” ja ”on yksi mahdollinen tapa ehkäistä syrjäytymistä”. Vastauksissa oli käytetty asteikkoa 3-7, joten osa väittämistä oli arvioitu merkitykseltään samanarvoisiksi.

Yrittäjyysopintojen informointivastuu jakautuu Esedussa seuraavasti:

1. aineenopettajat
2. ryhmänohjaaja
3. koulutuspäällikkö
4. tietoa tulee jakaa eri tilanteissa ja kaikkien em. henkilöiden toimesta
5. opinto-ohjaaja

Opiskelijoiden kiinnostusta yrittäjyysopintoja kohtaan vähentävät Esedussa vastusten mukaan samat asiat kuin Salpauksessakin:

- opintojen sisältö
- opinnot järjestetään eri kampuksella
- opiskelijoilla ei ole riittävästi tietoa jotta kiinnostuisivat em. opinnoista

- opiskelijoiden asenne yrittäjyysopintoihin on kielteinen

Joku muu syy – kohdassa todetaan, että ”opintojen tarjonnasta ja sisällöstä puuttuu tietty selkeys ja järjestelmällisyys.”

4.4.3 Aalto-yliopiston Kauppakorkeakoulun Pienyrityskeskusten yrittäjyysvalmennus opinto-ohjaajille

Pienyrityskeskus on Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun erillislaitos. Sen keskeisimpiä toimintamuotoja ovat täydennyskoulutus, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta sekä yrityshautomo esihautomotoimintoihin. Pienyrityskeskusten toimipisteet sijaitsevat Helsingissä, Espoossa, Mikkelissä, Pietarissa ja Tallinnassa.

Pienyrityskeskus järjesti keväällä 2012 Urana yrittäjyys – yrittäjyysvalmennuksen opinto-ohjaajille. Tässä tutkimuksessa on tarkoitus arvioida näiden opintojen tarjoamia työkaluja yrittäjyyteen ohjaamiseen yhden yrittäjyysvalmennukseen osallistuvan Salpauksen opinto-ohjaajan kokemusten kautta. Urana yrittäjyys – opintojen esite on liitteessä 3.

Koulutuksen esitteessä mainitaan, että yrittäjyysvalmennus opinto-ohjaajille sisältää yrittäjyyteen, luovuuteen ja innovatiivisuuteen tukevia ohjausmenetelmiä. Vastaajan mukaan tämä toteutui osittain. Rajallisen ajan vuoksi koulutuksessa ehdittiin kokeilla vain muutamia ohjausmenetelmiä, mutta luentoihin liittyvissä lähdemateriaaleissa oli runsaasti esimerkkejä yrittäjyyskasvatukseen sopivista ohjausmenetelmistä. Vastaaja koki oppineensa valmennuksen aikana internetin mahdollisuudet yrittäjyyskasvatuksen apuvälineenä ja aineistopankkina. Innostavana esimerkkinä vastaaja koki elokuvien käyttämisen ohjauksessa.

Yrittäjyysvalmennuksessa käsitelty tärkeä kysymys oli, kuinka saada yrittäjyys jalkautumaan opetussuunnitelmatekstistä koulujen arkeen. Vastaajalle muodostui kuva, että tavoitteena oli tuoda yrittäjyyskasvatus kokonaisvaltaisemmin koulu- maailmaan yhä nuoremmille. Innovatiivisuuden ja luovuuden merkitystä ohjauk-

sessä ja opetuksessa korostettiin valmennuksen aikana. Vastaajassa ne herättivät vastakaikua ja huomion, että yrittäjyyskasvatus on muutakin kuin yrittämisen rakenteiden läpikäymistä. (Opinto-ohjaaja Henna Pehkosen haastattelu 28.1.2013)

Olen esitellyt tässä kappaleessa kyselytutkimuksilla ja yrittäjyyskasvatuksen mitaristolla saamani tutkimusvastaukset sekä Aalto yliopiston opinto-ohjaajille järjestämän koulutuksen tarjoamat kehittämismenetelmät. Seuraavassa luvussa esitelen tutkimustulosten perusteella tehdyn 8-kenttä SWOT-analyysin, josta johdan vastauksen tutkimuskysymykseeni ja luon yrittäjyyskasvatusta tukevan toimintamallin Salpauksen opinto-ohjaajille.

5 SWOT-ANALYYSI JA TOIMINTAMALLI

Yrittäjyyskasvatusta tukevan toimintamallin luomiseksi Salpauksen opinto-ohjaajien käyttöön käytetään apuna 8-kenttä SWOT-analyysiä. Analyysi perustuu opinto-ohjaajien ja koulutuspäällikön tutkimuskyselyssä antamiin vastauksiin sekä tutkijan omiin kokemuksiin opinto-ohjaajan työssä. Analyysin tavoitteena on käsitellä tutkimusaineistoa niin, että syntyy toimintamalli, jossa löydettyjä yrittäjyyskasvatuksen vahvuuksia hyödynnetään tulevaisuudessa, heikkouksien vaikutusta pyritään lieventämään, resurssit kohdistetaan mahdollisuuksien hyödyntämiseen ja uhkiin varaudutaan hyvällä suunnittelulla.

5.1 8-kenttä SWOT-analyysi

1. Toiminnalliset vahvuudet

Salpauksessa on laaja ja monipuolinen yrittäjyysopintojen tarjonta (1-10ov, yrityshautomotoiminta 10ov), joka on koottu opinto-ohjaajille Yrittäjyysopintokansioon. Kansiot jaettiin opinto-ohjaajille 4.6.2012.

2. Toiminnalliset heikkoudet

Yrittäjyysopinnot tarjotaan lukujärjestyksissä niin, että opiskelijat joutuvat tekemään valintoja oman alansa ammatillisten opintojen ja yrittäjyysopintojen välillä. Opetusta järjestetään samanaikaisesti, koska yrittäjyysopinnot eivät sisälly alakohdaksiin lukujärjestyksiin. Kaikilla kampuksilla ei ole saatu yrittäjyysopintojen ryhmiä muodostettua liian pienten opiskelijamäärien vuoksi. Yrittäjyysopintoihin ohjaamista ei ole kaikilla koulutusaloilla selkeästi vastuutettu millekään henkilöstöryhmälle tai tehty työnjakoa.

3. Tulevaisuuden mahdollisuudet

Ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on kohottaa väestön ammatillista osaamista, kehittää työelämää ja vastata sen osaamistarpeita sekä edistää työllisyyttä (laki 630/1998 § 2). Menestyvien yrittäjien tarve on kirjattu myös nykyiseen hallitusohjelmaan.

Tavoitteena on, että tulevaisuudessa yrittäjyysopintoihin osallistuvien opiskelijoiden määrä vuosiluokasta kasvaa ja yrittäjyyskasvatus siirtyy opetussuunnitelmata-solta näkymään opiskelijoiden henkilökohtaisissa opiskelusuunnitelmissa. Ohjaushenkilöstö (tässä tarkoitetaan kaikkia toimijoita, jotka esittelevät yrittäjyysopin-toja opiskelijoille), tarvitsee koulutuspäällikön tuen ja selkeän toimintamallin yrit-täjyysopintoihin ohjaamiseen, jotta sen on mahdollista toimia opiskelijoiden tar-peisiin nähden parhaalla mahdollisella tavalla.

4. Tulevaisuuden uhat

Tulevaisuuden uhkatekijänä on nykytilanteen muuttumattomuus, jossa yrittä-jyysopintoihin ohjaus ei ole selkeästi vastuutettua kenellekään ja sen laaja tarjonta voi jäädä opiskelijoilta hyödyntämättä tiedonpuutteen vuoksi. Ohjaushenkilöstö tarvitsee säännöllistä tietoa ja koulutusta yrittäjyysopintojen tarjonnasta, sisällöis-tä ja kokemuksista voidakseen kannustaa opiskelijoita valitsemaan niitä.

5. Menestystekijät

Koulutusaloilla olevaa yrittäjyysosaamista tulee vahvistaa ja tehdä näkyväksi. Ohjaushenkilöstö voi toimia asennemuutoksen veturina, jotta yrittäjyysvalmiudet nähdään tulevaisuuden keskeisinä taitoina Wagnerin tarkoittamalla tavalla (Wag-ner 2011, 107).

6. Heikkoudet vahvuuksiksi

Yrittäjyysopintoihin osallistumisen tekniset esteet tulee poistaa tai kiertää niin, ettei opiskelijoiden halu valita yrittäjyysopintoja lopu siihen, että opinnot järjeste-

tään vieraalla kampuksella. Opintoihin voisi esimerkiksi kerätä koulutusaloilta pienryhmiä, jolloin nuorten olisi helpompi säilyttää turvallisuuden tunne uuden opintoalinnan, vieraan opettajan ja ryhmän sekä eri kampuksen aiheuttamassa muutostilanteessa. Ehdotus perustuu Salpauksen opetuksen kehittämisen lehtorien Rui ja Tuomaisen esitykseen nuorten kehitysvaiheista, jossa todetaan, että ”nuori viihtyy pienissä, samoista asioista kiinnostuneiden ikätoveriensa joukoissa, joissa on sekä tyttöjä että poikia” (Rui & Tuomainen 2012).

7. Uhat voitoiksi

Yrittäjyysopintoihin ohjaamista ja opintojen esittelemistä on mahdollista tehdä monissa eri tilanteissa opintojen edetessä. Toimivalla vastuunjaolla ja yhteistyöllä yrittäjyysopinnot nousevat luontevasti esille eri henkilöiden toimesta ja niistä tulee opiskelijoille tuttuja ja sitä kautta turvallisia valintoja. Nuorten ammatillisessa koulutuksessa yrittäjyysosaamista kertyy luontevasti ja huomaamatta arkipäivän oppimistilanteissa. David Beckett (2002) on kuvannut tällaista tilanteesta nousevaa toimintaa, joka kerryttää opiskelijan tieto- ja taitopääomaa huomaamatta.

8. Kriisitilanteet

Yrittäjyyskasvatus on mukana opetussuunnitelmissa, mutta sen tulisi elää oppilaitoksen arjessa yhtenä ammatillisen koulutuksen tarjoamana tulevaisuuden keskeisenä taitona. Siksi se ei voi olla vain irrallinen opintojakso, tutustumiskäynti tai yrittäjävierailu, vaan monen eri tekijän summa, jota toteuttaa ja edistää koko henkilöstö yhdessä. Yrittäjyyskasvatuksen edistäminen tarvitsee resurssia ja huomiota, jota sille on Salpauksessa tullut YES-keskuksen toiminnan myötä. Kehitystä, joka edellyttää myös asenteisiin vaikuttamista, tapahtuu pitkällä aikajänteellä. Päijät-Hämeen YES-keskus toimii Hämeen ELY-keskuksen rahoittamana vuoden 2013 loppuun. Hankkeen päätyminen on yksi mahdollinen kriisitilanne, mikäli kehittämistyö keskeytyy.

Taulukossa 5 esitellään Salpauksen kyselytutkimuksen vastauksista koottu 8-kenttä SWOT-analyysi.

Taulukko 5. Salpauksen kyselytutkimuksen vastauksista koottu 8-kenttä SWOT

SISÄISET NYKYISET TULEVAT ULKOISET	TOIMINNALLISET VAHVUUDET	TOIMINNALLISET HEIKKOUEDET
	1 Laaja yrittäjyysopintojen tarjonta. Tarjonta on koottu opinto-ohjaajille Yrittäjyysopinnot – kansioon	2 Yrittäjyysopintojen päällekkäisyys lukujärjestyksessä ammatillisten opintojen kanssa. Yrittäjyysopintoihin ohjaamisen vastuissa on epäselvyyttä
TULEVAISUUDEN MAHDOLLISUUDET	MENESTYSTEKIJÄT	HEIKKOUEDET VAHVUUKSIKSI
3 Yrittäjyysopintoihin osallistumisprosentti vuosiluokasta kasvaa. Yrittävyys alkaa näkyä OPSin lisäksi HOP-Seilla	5 Olemassa oleva yrittäjyysosaaminen tulee näkyväksi ja yrittäjyysvalmiudet nähdään tulevaisuuden keskeisinä taitoina	6 Yrittäjyysopinnot toteutuvat koulutusalan opintoihin limittyen (vrt. yhdistelmä-tutkinto)
TULEVAISUUDEN UHAT	UHAT VOITOIKSI	KRIISITILANTEET
4 Yrittäjyysopinnot jäävät irrallisiksi opintojaksoiksi, joita vain harvat opiskelijat valitsevat	7 Yrittäjyysopintoihin ohjaamisen vastuunjako selkeyttään koulutusaloilla	8 Yrittäjyyskasvatus ei ala elää oppilaitoksen arjessa, vaan se nostetaan esille vain satunnaisesti tapahtumilla ja vierailuilla

5.2 Toimintamalli

Yrittäjyyskasvatuksen toimintamallin luomisessa opinto-ohjaajien käyttöön yhdistetään SWOT-analyysin kentät 6 ja 7 kehittämistoimenpiteiksi. Tutkijan omina kokemuksina haluan huomioida toimintaympäristöstä muutamia asioita. Ensinnäkin, yrittäjyyskasvatus on osa opinto-ohjauksen laajaa kenttää, eikä voi olettaa, että ohjauksen fokus olisi siinä. Ajatuksen tasolla pidän kuitenkin tärkeänä, että

yrittäjyyskasvatuksesta tulisi opinto-ohjaajille ”yleistyökalu”, joka on luontevasti mukana hyvin erilaisissa ohjaustilanteissa. Esitän toimintamallissa opinto-ohjaajien rooliksi yrittäjyyskasvatuksen näkyväksi tekemistä, koska monilla koulutusaloilla opetusmenetelmissä on paljon yrittävyyteen kannustavaa toimintaa, jonka huomioiminen parantaisi sekä opettajien että opiskelijoiden kokemusta yrittäjyysopinnoista. Esimerkkinä tällaisesta toiminnasta mainittakoon kokkiopiskelijoiden opintojensa osana toteuttamat catering-palvelut opettajiensa johdolla. Asiakas tilaa koulutuspäälliköltä esimerkiksi kokoustarjoilua ja koulutuspäällikkö antaa tehtävän jollekin ryhmälle. Tällainen toiminta on arkipäivän yrittäjyyskasvatusta, jonka esilletuominen voisi voimaannuttaa sekä opettajaa että opiskelijoita yrittäjyyden kontekstissa.

Toiseksi, Salpauksen opinto-ohjaajat toimivat koulutusaloillaan opiskelijapalvelukeskuksen alaisuudessa, eivät osana koulutusalan henkilöstöä. Toisilla aloilla tästä ei aiheudu kitkaa, vaan opinto-ohjaaja on täysin alansa toiminnassa kiinni. Joillakin aloilla opinto-ohjaaja kokee ulkopuolisuutta ja hänen on vaikea millään tavoin olla uudistamassa koulutusalan toimintakulttuuria. Yrittäjyyskasvatuksen toimintamalli on yhteinen kaikille Salpauksen koulutusaloille, mutta sen toteuttamisen mahdollisuuden vaihtelevat aloittain.

Ratkaisumalli tähän voisi olla yrittäjyysopintoihin erikoistunut opinto-ohjaaja, joka kiertäisi kaikilla koulutusaloilla esittelemässä yrittäjyysopintojen tarjontaa. Hänellä olisi tähän tehtävään annettu resurssi, jonka avulla hän ehtisi ylläpitää omaa osaamistaan ja paneutua syvällisemmin yrittäjyysopintojen sisältöihin, toteuttamistapoihin ja kokemuksiin. Yrittäjyyskasvatuksen vastuuopinto-ohjaaja järjestäisi eri aloilla infotilaisuuksia samalla tavoin kuin esimerkiksi Salpauksen lukio-opintojen opinto-ohjaaja esittelee yhdistelmäutkintokoulutusta ja vastaa siihen liittyviin kysymyksiin. Riskinä tässä mallissa näen sen, että koulutusalan oma opinto-ohjaaja saattaisi kokea yrittäjyyskasvatuksen sen jälkeen irralliseksi asiaksi, jonka joku toinen hoitaa, jolloin ajatus ”yleistyökalusta” ei voisi toteutua.

Taulukko 6. Toimintamalli yrittäjyyteen kannustavaan opinto-ohjaukseen

Yrittäjyyteen kannustava opinto-ohjaus

<p>Tarkista, että yrittäjyysopinnoista tiedottamisen vastuunjako on tehty koulutuslallasi</p> <p>Mikä on opinto-ohjaajan rooli?</p> <p>Atto-opinnot Vapaasti valittavat opinnot Yrittäjyys 10 ov NY24h-leiri Salpauksen opiskelijaosuuskunta Yrittäjävierailut</p>	<p>Tee yhteistyötä Päijät-Hämeen YES -keskuksen kanssa</p> <p>Oman osaamisen kehittäminen Ajankohtainen kirjallisuus Yrittäjävierailut Yrittäjyystapahtumat</p> <p>Avaa yrittäjyydestä yksi opiskelijan tulevaisuuspolku</p> <p>Tulevaisuuskarttatyöskentely ohjaustilanteisiin</p>
<p>Edistä yrittäjyyskasvatuksen näkymistä koulutuslallasi</p>	<p>Jaaj hyviä käytäntöjä toisten opinto-ohjaajien kanssa</p>

Tutkimustulokset osoittivat, että yrittäjyysopintoihin ohjaamista ei ole selkeästi vastuutettu millekään henkilöstöryhmälle. Näkemykset siitä, kenelle ohjaus kuuluu, poikkeavat toisistaan eri koulutusaloilla ja eri henkilöiden kesken. Opinto-ohjaajan rooli voisi olla tarkistaa, että omalla koulutuslalla vastuunjako on tehty ja opiskelijat saavat oikea-aikaista riittävää ja perusteellista tietoa yrittäjyysopinnoista voidakseen valita niitä omaan opiskelusuunnitelmaansa.

Koulutusaloilla käytetään nykyisinkin paljon sellaisia opetusmenetelmiä, jotka edistävät yksilön tasolla ilmenevää yrittäjämäistä ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapaa työntekoon eli yrittävyyttä. Tutkimuksen mukaan yrittäjyysopintoja saatetaan jättää valitsematta siksi, että niihin suhtaudutaan negatiivisesti. Opinto-ohjaaja voisi työssään auttaa asennemuutoksen aikaansaamista nostamalla esille sitä yrittäjyysosaamista, jota koulutuslana opettajilla ja opiskelijoilla jo on. Yksinkertaisimmillaan yrittäjyys on mahdollisuuksien havaitsemista ja hyödyntämistä. Tällaisella toiminnalla voidaan ennaltaehkäistä SWOT- analyysin kohdan 8 kriisitilanteiden syntymistä.

Päijät-Hämeen YES-keskus on yrittäjyyskasvatuksen resurssi kouluille. Opinto-ohjaaja voi työssään hyödyntää YES-keskuksen järjestämiä koulutuksia, yrittäjyyskasvatukseen liittyvää ajankohtaista kirjallisuutta, yrittäjävierailujen järjestämistä ja erilaisia yrittäjyystapahtumia opiskelijoille. Opinto-ohjaajilla ja YES-keskuksen henkilöstöllä voisi olla myös yhteisiä tapaamisia muutaman kerran vuodessa ajankohtaisten asioiden merkeissä esimerkiksi ”yrittäjyyskahveilla.”

Yksi opinto-ohjauksen tulevaisuusorientoitunut näkökulma voisi olla sellainen, jossa opiskelijat aktiivisesti mieltisivät oman alansa tulevaisuuden näkymiä koulutusalallaan. Tietääkseni tällaista heikkojen signaalien ja trendien tietoista etsimistä ja aivoriihityöskentelyä niiden pohjalta ei ainakaan laajemmin käytetä ohjausmenetelmänä. Tulevaisuuspolku määritellään mahdolliseksi tapahtumien kuluksi johonkin määrättyyn tulevaisuuden tilaan: Päätösten, valintojen ja niiden seuraamusten johdonmukainen ja looginen jatkumo (Vapaavuori & von Bruun 2003, 327). Opiskelijoiden kanssa laadittaisiin tulevaisuuskartta eli mahdollisten tulevaisuuksien polusto, jossa yrittäjyys otetaan yhdeksi vaihtoehtoiseksi poluksi.

Hyvien käytäntöjen jakaminen toisten opinto-ohjaajien kanssa toteutuu varmimmin, kun siihen on sovittu toimintatapa. Jos opinto-ohjaajien ja YES-keskuksen välille sovitaan ”yrittäjyyskahvit” muutan kerran vuodessa ja opinto-ohjaajia osallistuu niihin kattavasti, myös keskinäinen tiedonsiirto tulee hoidettua.

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa arvioidaan tutkimuksella saavutettuja vastauksia tutkimuskysymyksiin, arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä ja esitetään jatkotutkimusaiheita.

6.1 Yhteenveto

Tämän kehittämistyön taustalla oli todellinen työelämästä lähtöisin oleva tutkimusongelma. Tutkimusongelma tuli Salpauksen opiskelijapalvelukeskuksen ja Päijät-Hämeen YES-keskuksen yhteistyöstä, jossa pohdittiin yrittäjyysopintojen toteuttamista Salpauksen tutkinnoissa ja opinto-ohjaajien mahdollista roolia yrittäjyyskasvatuksen edistäjinä. Tutkimuksella selvitettiin opinto-ohjauksen ja yrittäjyyskasvatuksen nykytilaan liittyvä synergia ja luotiin konkreettinen toimintamalli yhdistämään eri alojen opinto-ohjauksessa yrittäjyysopintojen esilletuomista. Toimintamallin luomiseksi keskeisiä alakysymyksiä olivat mitä haasteita tai esteitä yrittäjyysopintojen toteutumiselle opinto-ohjaajat ja koulutuspäälliköt havaitsevat tutkimuksen alkaessa ja miten muissa 2. asteen oppilaitoksissa yrittäjyyskasvatuksen ja opinto-ohjauksen yhteistyötä toteutetaan.

Työelämälähtöisyys ja yrittäjyys ovat painopistealueita Päijät-Hämeen koulutuskonsernin yhteisessä strategiassa. Kehittämistyö on ajankohtainen osa sitä yrittäjyyskasvatuksen edistämisen prosessia, joka on tutkimusjaksolla vuonna 2012 Salpauksessa edennyttä.

Tutkimuskysymykseen *mikä on Salpauksen opinto-ohjaajien yrittäjyyskasvatusta tukeva toimintamalli jatkossa*, saatiin vastaus analysoimalla tutkimuskyselyllä kerättyjä vastauksia. Myös tutkijan omat havainnot vaikuttivat mallin kehittämiseen. Tutkimuskysely vastasi myös alakysymyksiin yrittäjyyskasvatuksen ja opinto-ohjauksen synergiasta ja rajapinnoista sekä yrittäjyysopintojen toteutumisen esteistä ja haasteista. Kolmanteen alakysymykseen vastasivat vertailuoppilaitosten edustajille tehdyt tutkimuskyselyt. Yrittäjyyskasvatuksen mittariston vastaukset ja Aalto-yliopiston Urana yrittäjyys! -koulutuksen kokemukset antoivat lisätietoa

opinto-ohjauksen roolista yrittäjyyskasvatuksen kentässä. Tieto oli hyödynnettävissä päätutkimuskysymyksen ratkaisemiseksi.

Kehittämistyön teoreettisessa viitekehyksessä perehdyttiin yrittäjyyskasvatuksen määritelmään, yrittäjyyskasvatukseen ja opinto-ohjaukseen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa sekä yrittäjyyteen ohjaamiseen. Aiheisiin perehdyttiin aikaisempien tutkimusten ja julkaisujen, aihetta käsittelevien artikkelien, organisaation omien tietolähteiden ja tutkijan havaintojen perusteella. Kehittämishanke toteutettiin empiirisenä toimintatutkimuksena, jossa tutkimusaineiston kerääminen perustui Salpauksen opinto-ohjaajille ja koulutuspäälliköille lähetettävällä tutkimuskyselyllä. Kysely toteutettiin Webropol - tutkimustyökalulla. Salpauksen sisällä aineistoa kerättiin myös Yrittäjyyskasvatuksen mittaristokyselyllä opinto-ohjaajille sekä haastatteleamalla Aalto-yliopiston järjestämään Urana yrittäjyys! – koulutukseen osallistunutta opinto-ohjaajaa.

Empiirisen tutkimuksen toinen osuus muodostui vertailevasta tutkimuksesta. Vertailukohteina tutkittiin Jämsän ammattiopiston ja Etelä-Savon ammattiopiston toimintamalleja yrittäjyysopintoihin ohjaamisessa. Vertailuaineisto saatiin esittämällä em. oppilaitosten opinto-ohjauksesta vastaavalle henkilölle sama tutkimuskysely, jota käytettiin Salpauksessa. Teoreettisessa viitekehyksessä mainittiin Sinikka Jokelan (2010) ja Tiina Lahden (2010) tämän kehittämistyön aihetta sivuavat tutkimukset, joiden tuloksia voi myös verrata tällä tutkimuksella saatuihin vastauksiin. Tutkijan omat havainnot ja kokemukset ovat myös osa aineistoa.

Tutkimustulokset osoittivat, että yrittäjyysopintoihin ohjaamista ei ole selkeästi vastuutettu millekään henkilöstöryhmälle. Näkemykset siitä, kenelle ohjaus kuuluu, poikkeavat toisistaan eri koulutusaloilla ja eri henkilöiden kesken. Pahimmillaan tästä seuraa tilanne, jossa Salpauksen laajaa yrittäjyysopintojen tarjontaa ei esitellä opiskelijoille lainkaan tai esitellään hajanaisesti ja osittain, jolloin opiskelijat eivät saa riittävästi tietoa ja kannustusta valita yrittäjyysopintoja omaan opiskelusuunnitelmaansa.

Salpauksen opinto-ohjaajien mielestä yrittäjyysopintoja saatetaan jättää valitsematta siksi, että niiden sisältö on vieras, opinnot järjestetään eri kampuksella ja /

tai yrittäjyysopintoihin asennoidutaan negatiivisesti. Opiskelijoiden vastaukset samaan kysymykseen olivat yhteneväiset Anne Jousalan (2012) Tuote-Salpausta koskevassa tutkimuksessa. Pienillä kampuksilla yrittäjyysopinnot saattavat jäädä toteutumatta, koska aiheesta kiinnostuneita opiskelijoita ei ole samanaikaisesti riittävän paljon opetusryhmän muodostumiseksi. Yrittäjyysopintoja voi valita at-to-opintoihin myös verkkokursseina, jolloin tämä este poistuu ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien osalta. Yrittäjyysopintoja järjestetään samanaikaisesti ammatillisten opintojen kanssa ja tämä opintojen päällekkäisyys lukujärjestyksessä oli yksi tutkimuskyselyssä esiintulleista yrittäjyysopintojen tämän hetkisistä esteistä.

Vertailuoppilaitosten (Esedu, JAO) vastauksista on pääteltävissä, että samanlaisia haasteita yrittäjyysopintojen järjestämisessä on ratkaistavana ympäri Suomea. Tätä vahvistaa myös Tiina Lahden (2010) tutkimus Savonlinnan seudun opinto-ohjaajille. Tutkimuksen tulokset kertovat, että opetussuunnitelman tasolla yrittäjyyskasvatus on jo hyvin huomioitu, mutta käytännön toteuttamiseen tarvitaan yhteinen strategia ja koko henkilökunnan tahtotila. Näin on myös Salpauksessa.

Teoreettisen viitekehyksen, tutkimuskyselyjen ja vertailevan tutkimuksen aineiston perusteella kehitettiin opinto-ohjaukseen malli, jonka avulla selkeytetään ohjauksen kulkua sekä ohjaustoimijoiden rooleja ja vastuita. Mallissa yrittäjyysopintoihin ohjauksen tilanteet ja vastuut kartoitetaan koulutusaloittain. Opinto-ohjaajille tehtiin myös sisältöehdotuksia yrittäjyysopintoihin ohjaukseen.

6.2 Johtopäätökset

Kauppalehti otsikoi 19.1.2013, että ”Ministeri haluaa lisää yrittäjyyskasvatusta.” Hallinto- ja kuntaministeri Henna Virkkunen kaipaa suomalaiseen koulutusjärjestelmään lisää yrittäjyyskasvatusta sekä erityistä kannustusta luovuuteen (Kauppalehti 19.1.2013). Salpauksessa yrittäjyysopintojen, koulu – yritys yhteistyön ja muun yrittäjyyteen liittyvän toiminnan tarjonta on runsasta ja monipuolista, mutta onnistutaanko opiskelijoita kannustamaan sen hyödyntämisessä?

Kehittämistyön lähdeaineistossa on runsaasti kirjallisuutta yrittäjämäisten valmiuksien oppimisesta ja opettamisesta. Menetelmiä, oppimisympäristöjä ja opettajien asenteita on tutkittu runsaasti, mutta yrittäjyysopintoihin ohjaamista ja opinto-ohjaajien asenteita ja käsitystä yrittäjyysopinnoista on tutkittu vasta vähän. Tällä kehittämistyöllä etsittiin vastausta kysymykseen mikä on Salpauksen opinto-ohjaajien yrittäjyyskasvatusta tuleva toimintamalli jatkossa. Kehittämistyö on hyödynnettävissä Salpauksen yrittäjyyskasvatuksen vaikuttavuuden arvioinnissa. Koulutuspäälliköille ja opinto-ohjaajille tulokset avaavat näkökulmia siihen, miten nykyisin toteutuvaa yrittäjyyskasvatusta voisi vahvistaa ja miten yrittäjyyskasvatus voisi tarjota työväliseen erilaisissa ohjaustilanteissa, kunhan se nähdään paljon laajempaan asiana kuin yksittäiset opintojaksot. Tällä viitataan teoriaosuudessa esiteltyyn Kari Ristimäen väitöstutkimukseen, jossa todetaan, että yrittäjyysopinnojen päätarkoituksena on yrittäjämäisen toimintatavan ja yrittäjyyteen liittyvän identiteetin muodostamisen mahdollistaminen ja liiketaloudellinen opetus on vain apukeino tämän tavoitteen saavuttamiselle (Ristimäki 2004).

Yrittäjyyskasvatus on otettu jo vuonna 1995 ammatillisen opetuksen osalta valtakunnallisiin opetussuunnitelmiin eli se on ollut pian 18 vuotta mukana ammatillisen koulutuksen arjessa. Moni tutkimuskyselyyn vastaaja kuitenkin kertoi kokevansa aiheen vieraaksi. Johtuuko vieraus osittain sitä, että yrittäjyyskasvatukseen liittyvät asiat eivät ole riittävän näkyviä, vaikka niitä koulutusaloilla luontevasti toteutetaan? Mainitsin aikaisemmin tähän liittyvänä esimerkkinä kokkiopiskelijoiden catering-palvelut. Tällaista tilanteesta nousevaa toimintaa, josta kertyy opiskelijalle tieto- ja taitopääomaa missä tahansa kontekstissa, on tutkinut muun muassa David Beckett (2002), mutta hänen tutkimuksensa keskittyy enemmän aikuisiin ja työssäoppimiseen. Nuorten ammatillisessa koulutuksessa yrittäjyysosaamista kertyy luontevasti ja huomaamatta arkipäivän oppimistilanteissa. Esitän yrittäjyyteen kannustavassa opinto-ohjauksen toimintamallissa yhdeksi opinto-ohjaajien rooliksi yrittäjyyskasvatuksen näkyväksi tekemistä.

Jos opinto-ohjaus edistää opiskelijan oman paikan löytämistä siinä toimintaympäristössä, jonka opiskelija itse tunnistaa, ja samalla auttaa luomaan tulevaisuuspolkuja, toimintamalli on onnistunut. Jotta nuori hahmottaisi tulevaisuuttaan yrittäjyysmyönteisesti, hänen pitäisi nähdä yrittäjyys trendikkäänä ja todennäköisenä

vaihtoehtona itselleen. Siksi ohjauksessakin pitäisi tunnistaa trendejä ja hiljaisia signaaleja ja käyttää niitä hyväksi. Tätä työtä voi tehdä yhdessä opiskelijoiden kanssa tulevaisuuspolkuja laatimalla.

Yrittäjyysopintojen merkitys yhtenä mahdollisena tapana estää syrjäytymistä ei noussut tässä tutkimuksessa korkealle sijalle. Näen kuitenkin tietynlaisissa opintojen keskeyttämisissä riskin, että opinnot jäävät myöhemmin lopullisesti kesken. Salpauksen käytännön mukaisesti opintojen keskeytys voidaan myöntää asevelvollisuuden, äitiysloman tai sairausloman vuoksi. Muut syyt ovat harkinnanvaraisia, eikä työssäkäyminen ole yleensä puollettava syy. Tässä on selkeä ristiriita Opetusministeriön linjauksen kanssa siitä, että opiskelija voisi joustavasti vuorotella koulutuksen ja työelämän välillä. Opetushallituksen strategiassa Koulutuksen tahtotilat 2020 työurien pidentämisen tavoite määritellään näin: ”Työurien pidentäminen vahvistamalla osaamisen tunnustamista ja joustavaa siirtymistä koulutusmuotojen ja -asteiden sekä työelämän välillä.” Usein opiskelija perustelee haluaan keskeyttää opinnot sillä, että hänen on taloudellisista syistä käytävä välillä töissä. Salpaukseen perustettava opiskelijaosuuskunta voisi käynnistyessään tarjota tähän uuden toimintamallin: Opiskelija voisi ansaita rahaa osuuskunnassa työskentelemällä, hän säilyttäisi yhteyden kouluyhteisöön, eivätkä opinnot keskeytyisi. Osuuskuntatyöskentely olisi hyväksiluettavissa sisällöstä riippuen joko ammatillisiin opintoihin tai vapaasti valittaviin opintoihin. Alkuvaiheessa Salpauksen osuuskuntaa suunnitellaan aloina metalliala, vaatetusala, sirkusala, viestintäala ja luonnonvara-ala.

Yhteistyön merkitystä minkä tahansa asian edistämiseksi ei voi koskaan korostaa liikaa. Yrittäjyyskasvatus tulee luontevaksi osaksi ammatillisen koulutuksen arkeen, mikäli kaikki ohjauksen toimijat mieltävät yrittäjyysvalmiudet tärkeänä osana ammattitaitoa ja tulevaisuuden keskeisinä taitoina.

6.3 Luotettavuuden arviointi

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei välttämättä saada tulokseksi objektiivista totuutta tutkittavasta ilmiöstä, vaan tietty näkökulma siihen. Tässä tutkimuksessa

vastaajien enemmistö on opinto-ohjaajia, jolloin tutkimustulokset kertovat heidän näkökulmansa yrittäjyyteen ohjaamisesta Salpauksessa. Tutkimuskysely esitettiin yhtä monelle opinto-ohjaajalle ja koulutuspäällikölle, joten tutkimusasetelma oli neutraali ja luotettava.

Salpauksen koulutuspäälliköille ja opinto-ohjaajille suunnatulla tutkimuskyselyllä saavutettiin selkeitä vastauksia asetettuihin kysymyksiin, mutta koulutuspäälliköiden näkemykset eivät tuloksissa tule esiin vähäisistä vastauksista johtuen. En lähitisi toistamaan tutkimusta tutkimuskyselyillä koko tutkittavalle kohderyhmälle, vaan pyrkisin seuraavassa tutkimuksessa rajaamaan edustavan otoksen, jolloin kyselyn voisi toteuttaa teemahaastatteluna. Tällä tavoin vastaajien tavoittaminen voisi onnistua paremmin. Kohderyhmän rajaamisessa olisi apua yrittäjyysopintojen valitsemiseen liittyvästä tilastotiedosta koulutusaloittain, mutta sellaista ei ole toistaiseksi saatavilla Salpauksessa.

Tutkimuksen etenemistä hidastivat sekä ongelmat Webropol -kyselytyökalun kanssa että kohderyhmän yleisesti havaittavissa oleva haluttomuus vastata yrittäjyysopintoihin liittyvään kyselyyn. Asiantuntijaorganisaatiossa halu oman osaamisen jakamiseen ei ole aina itsestään selvää. Monessa vastauksessa tuli esille, että vastaaja kokee aiheen vieraaksi.

Reliabiliteettia eli menetelmän luotettavuutta arvioitaessa nousee esiin Webropol -tutkimustyökalun kanssa esiintyneet ongelmat. Muutama opinto-ohjaaja kertoi vastanneensa kyselyyn, mutta vastaukset eivät tallentuneet tutkijan käyttöön. Tutkimuskysely esitettiin tämän jälkeen näille opinto-ohjaajille haastattelun muodossa. Mahdollisesti myös koulutuspäälliköiden vastauksia jäi tallentumatta. Webropolin käytön tuki ei löytänyt syytä ongelmaan. Vastausten muuttumista ensimmäisen ja toisen vastaukserran välillä voi arvioida, mutta oletettavaa on, että muutosta tapahtui ainoastaan vapaiden tekstikenttien vastauksissa siihen suuntaan, että alkuperäinen vastaus saattoi olla yksityiskohtaisempi.

Kehittämistyön tutkimuskyselyillä kerätty tieto vastaa aiheesta esitettyä teoriaa ja antaa Salpauksen osalta tutkittavasta ilmiöstä tarkempaa tietoa, joten tutkimuksen voidaan katsoa olevan validi. Tutkimusmenetelminä käytettiin sekä tutkimus-

kyselyä, vertailevaa tutkimusta että haastatteluja, jolloin tutkimusstrategia oli riittävän monipuolinen antaakseen tietoa tulevaisuuteen suuntautuneen toimintamallin luomiseen. Vertailuoppilaitosten aineisto kerättiin yhdeltä henkilöltä, jolloin voi arvioida, olisivatko vastaukset olleet erilaisia, jos kysely olisi esitetty useammalle ohjaushenkilöstön edustajalle. Tuloksia käytettiin kuitenkin vertailuaineistona ja vastaamaan päätutkimuskysymyksen apukysymykseen, joten validiteetin vaatimus täyttyy.

Tutkimuksen toteuttaminen eli tutkimusmenetelmät, empiiriset aineistot ja tutkimusaineiston analyysi on kuvattu tarkasti luvussa kolme, joten tutkimus on toistettavissa. Tutkimuksen tulokset vastasivat case-organisaatiossa opinto-ohjaajana työskentelevän tutkijan ennako-odotuksia ja arjen käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä. Aikaisemmat, aihetta sivuavat tutkimukset vahvistavat tässä tutkimuksessa saatuja tuloksia.

6.4 Ehdotukset jatkotutkimuksen aiheiksi

Nyt luodun toimintamallin toimivuutta esitän selvitettäväksi jatkotutkimuksella, jossa kerätään palautetta sekä yrittäjyysopintoihin osallistuneilta opiskelijoilta että sellaisilta opiskelijoilta, jotka eivät ole valinneet yrittäjyysopintoja HOPSiinsa. Näin voidaan selvittää ohjauksen vaikutusta opiskelijan opintopolkuun yrittäjyyskasvatuksen osalta. Yrittäjyyteen kannustavan opinto-ohjauksen merkittävyyttä ja tuloksia voisi tutkia myös Salpauksen aikuiskoulutuksen puolella.

Koulutuspäälliköt olivat tämän tutkimuksen yksi kohderyhmä, mutta heidän vastausprosenttinsa jäi hyvin alhaiseksi. Oliko syynä väsymys talon sisältä tuleviin kyselyihin, haluttomuus vastata yrittäjyyskasvatusta koskeviin kysymyksiin vai jokin muu syy? Ehdotan jatkotutkimuksen aiheeksi oman alan kehittämistyöhön nykyisin jäävää aikaa koulutuspäällikön kokonaistyöajasta.

LÄHTEET

Beckett, D. & Hager, P. 2002. *Life, Work and Learning: Practise in postmodernity*. London: Routledge.

Gibb, A. 2005 The future of entrepreneurship education – Determining the basis for coherent policy and practice? Teoksessa *The dynamics of learning entrepreneurship in a cross-cultural university context*. Kyrö, P. & Carrier, C. (toim.), *Entrepreneurship Education Series 2/2005*, 44-67. Hämeenlinna: University of Tampere, Research Centre for Vocational and Professional Education.

Hannula, H. 2011. Ammatillinen opettajankoulutus yrittäjyyskasvatusta kehittämässä. Teoksessa *Yrittäjyyskasvatus perus- ja toisella asteella – näkökulmia pedagogiikan kehittämiseen*. Kerhokeskus – koulutyön tuki ry

Heikkinen, H. L. T.; Rovio, E. ja Syrjälä, L. (toim) (2007) *Toiminnasta tietoon: toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat*. 2. tarkistettu painos. Kansanvalistusseura, Helsinki.

Heinonen, J., Hytti, U. & Tiikkala, A. (toim.) 2011. *Yrittäjämäinen oppiminen: tavoitteita, toimintaa ja tuloksia*. Turun yliopisto, Turun kauppakorkeakoulu & Kasvatustieteiden tiedekunta. Uniprint, Turku.

Ikonen, R. 2006. *Yrittäjyyskasvatus. Kansalaisen taloudellista autonomiaa etsimässä*. Minerva kustannus Helsinki.

Jokela, S. 2010. *Entrepreneurship education in vocational education in Finland*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Jousala, A. 2012. *Yrittäjyysopintojen kehittäminen toisen asteen nuorten ammatillisessa koulutuksessa, case: Koulutuskeskus Salpaus, Tuote-Salpaus*. Opinnäyte-työ. Lahden ammattikorkeakoulu. Yrittäjyyden ja liiketalouden koulutusohjelma, ylempi ammattikorkeakoulu.

Kasvu yrittäjyyteen -hanke 2011: Opetuksen yritysplatat – käytännön malleja yrittäjyyskasvatukseen. Tampere

Koiranen, M. & Ruohotie, P. 2001. Yrittäjyyskasvatus: analyysejä, synteesejä ja sovelluksia. Artikkelilehdessä Aikuiskasvatus 2/2001.

Koulujen on elettävä kuten ne opettavat. Artikkelilehdessä Taloussanomissa 4.2.1999

Koulutuskeskus Salpaus. Esitemateriaali 2011

Kyrö, P, 1997. Yrittäjyyden muodot ja tehtävä ajan murroksissa. Jyväskylä Studies in Computer Science, Economics and Statistics 38. Jyväskylän yliopisto

Lahti, T. 2010. Yrittäjyyskasvatus osaksi opinto-ohjaajan työtä. Kehittämishankereportti. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu.

Leffler, E. 2009. The Many Faces of Entrepreneurship: a discursive battle for the school arena. European Educational Research, 8:1

Luukkainen, O. & Wuorinen, J. 2002. Yrittävä elämänsenne. PS-kustannus, Jyväskylä

Lämsä, A-L. 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta. Acta Universitatis Ouluensis Series E 102

Nuoret ja työelämä – kaksi eri maailmaa? Taloudellinen tiedotustoimisto 2012, Helsinki.

Nuorten yhteiskuntatakuu 2013. TEM raportteja 8/2012

Opetushallitus: Yrittäjyys ammatillisissa perustutkinnoissa

Opetushallituksen strategia Koulutuksen tahtotilat 2020

Paajanen, P. 2001. Yrittäjyyskasvattaja. Ammattikorkeakoulun hallinnon ja kaupan alan opettajien näkemykset itsestään ja työstään yrittäjyyskasvattajana.

Jyväskylä Studies in Business and Economics numerona 16 (276 s.), Jyväskylä

Peltonen, K. 2007. Tiimiopetus yrittäjyyskasvatuksen ohjausmenetelmänä. Teoksessa Kyrö, P., Lehtonen, H. & Ristimäki, K. (toim.), Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia.

Pense, Chris. Toronton koululaitoksen johtaja Opettaja-lehti 50/2010 Hanna Kivistö

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011. Valtioneuvoston kanslia, 2011

Ristimäki, K. 2007. Yrittäjyyskasvatuksen osalliset. Teoksessa Kyrö, P., Lehtonen, H. & Ristimäki, K. (toim.), Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 5/2007, Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu, Hämeenlinna, 32–43

Ristimäki, K. 2004. Yrittäjäksi identifioituminen. Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus nuorten yrittäjyyteen liittyvän identiteetin kehityksestä. Vaasan yliopisto. Acta Wasaensia.

Rui, M. & Tuomainen, H. 2012. Gootit, pissikset ja hiphopparit tulevaisuuden työntekijöinä. Luento Salpauksen opinto-ohjaajille 15.3.2012

Suomen opinto-ohjaajat ry:n jäsenlehti 3 / 2012

Tiikkala, A., Ruostesaari, M-L., Seikkula-Leino, J., Troberg, E. 2011. Values of entrepreneurship education in EU-countries. ESU Conference 2011 University of Seville, 12-17 September, Seville, Spain. ISBN 978-84-694-7290-3.

Vapaavuori, M. ja von Bruun S. toim. 2003: Miten tutkimme tulevaisuutta? Tulevaisuuden tutkimuksen seura, Acta Futura Fennica No 5. Tammer paino Oy, Tampere.

Vuorenmaa, E. 2009. Ammattikasvatuksen pro gradu - tutkielma. Yrittäjyyskasvatusta vai kuuliaisuuskasvatusta? Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos

Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat. Opetusministeriön julkaisuja 2009:7. Opetusministeriö, 2009.

Wagner, T. 2011. Rigor Redefined. Overcoming the Global Achievement Gap. Teoksessa Yrittäjyyskasvatus perus- ja toisella asteella – näkökulmia pedagogiikan kehittämiseen. Kerhokeskus – koulutyön tuki ry.

Sähköiset lähteet

Koulutuskeskus Salpauksen pedagoginen strategia 2012 [viitattu 16.1.2013].

Saatavissa:

http://www.salpaus.fi/esittely/opetussuunnitelmat/Documents/peda_strategia_09102012.pdf

Koulutuskeskus Salpaus 2012. Opiskelijapalveluiden yhteystiedot [viitattu 19.1.2013]. Saatavissa: <http://www.salpaus.fi/nuoret/opiskelijapalveluiden-yhteystiedot/Sivut/default.aspx>

Lahden ammattikorkeakoulu 2012. Strateginen osaamisen johtaminen opintojaksoson lähdemateriaali. Viitattu [22.1.2013]. Saatavissa

<http://reppu.lamk.fi/mod/folder/view.php?id=366211>

Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/ 1998. Annettu Helsingissä 21.8.1998.

Luettavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630>

Lappeenrannan teknillinen yliopisto [viitattu 4.3.2012]. Saatavissa:

<http://developmentcentre.lut.fi/hankesivusto.asp?hid=7>

Päijät-Hämeen YES-keskus. Saatavissa <http://www.yes-keskus.fi/>

Sampson, J.P. Making Career Choice. Saatavissa:
www.helsinki.fi/urapalvelut/arkisto/jim_sampson

STT. Ministeri haluaa lisää yrittäjyyskasvatusta. Kauppalehti 19.1.2013.

Saatavissa :

<http://www.kauppalehti.fi/omayritys/ministeri+haluaa+lisaa+yrittajyyskasvatusta/201301342661>

Tulosalueiden (Koulutuskeskus Salpaus, Lahden ammattikorkeakoulu, Tuoterengas) yhteinen strategia vuoteen 2017. Saatavissa:

<https://kori.phkk.fi/salpaus/hallinto/toiminnanohjaus/strategia/Sivut/aloitussivu.aspx>

Worth the Work – projektin raportti Saattaen omille teilleen. Kokemuksia siirtymätyöskentelyn haasteista ja mahdollisuuksista. 2005. Hämeen ammattikorkeakoulu. HAMKin e-julkaisuja 3/2005.

www.enorssi.fi

www.finpec.fi

www.ny-yritys.fi

www.sopo.fi

www.vero.fi

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuskysely Salpauksen koulutuspäälliköille ja opinto-ohjaajille

Liite 2. Tutkimustiedote Salpauksen opinto-ohjaajille, lähetetty 14.2.2012

(Heidi Hosiokangas ja Marja Niinivuori)

Liite 3. Urana yrittäjyys – koulutuksen esite

Yrittäjyysopintoihin ohjaus

Kyselyn tarkoitus on selvittää yrittäjyysopintoihin ohjauksen nykytilanne ja tulevaisuuden tavoitetilä. Yrittäjyysopinnoilla tarkoitetaan Salpauksen tarjoamia yrittäjyysopintoja, joita voi sisältyä ammatillisiin opintoihin, ammattitaitoa täydentäviin tutkinnon osiin tai vapaasti valittaviin opintoihin.

1. Koulutusalat:

2. Millaisia tavoitteita koulutusalollanne on asetettu yrittäjyysopinnoille ja mihin tavoitteet perustuvat?

3. Yrittäjyysopintoihin osallistuvien opiskelijoiden osuus vuosiluokasta on (arvio)

Vastaukseen ei tule huomioida niitä yrittäjyysopintoja, jotka kuuluvat pakollisiin opintoihin.

- 0-10%
- 11-20%

- 21-30%
- 31-40%
- 41-50%
- 51-60%
- 61-70%
- 71-80%
- 81-90%
- 91-100%

4. Miten tuot omassa ohjauksessasi yrittäjyyden esille yhtenä tulevaisuuden uravaihtoehtona? (Koulutuspäälliköiden kysymys:

5. Arvioi yrittäjyysopintojen esitettyjä hyötyjä niin, että

1 = vähäisin havaittava hyöty ja 10 = merkittävin hyöty, samaa numeroa saa käyttää vain kerran.

_____ lisää opiskelijoiden tulevaisuusorientaatiota

_____ lisää mahdollisuuksia opintojen yksilöllistämiseen

_____ lisää opiskelun ja työelämän välistä yhteistyötä

_____ uudistaa oppilaitoksen toimintakulttuuria

_____ on yksi mahdollinen tapa ehkäistä syrjäytymistä

_____ liiketoimintaosaamisen perusteet tulevat tutuiksi

_____ pystytään luomaan tilanteita, joissa nuori saa kokemuksia siitä, että voi

_____ vaikuttaa omaan elämäänsä

_____ lisää yhteisöllisyyttä: yhdessä olemme enemmän kuin yksilöiden summa
_____ parantaa opiskelijoiden kykyä johtaa itseään ja toimintaansa
_____ opettaa nuorta ottamaan harkittuja riskejä

6. Kenen tehtävä on informoida opiskelijoita yrittäjyysopinnoista?

1=päävastuullinen, 5=osallistuu tarvittaessa, samaa numeroa voi käyttää vain kerran.

_____ aineenopettajat

_____ koulutuspäällikkö

_____ opinto-ohjaaja

_____ ryhmänohjaaja

_____ tietoa tulee jakaa eri tilanteissa ja kaikkien em. henkilöiden toimesta

7. Mikä on työssäoppimisen merkitys yrittäjyysopintoihin suuntautumiselle koulutusaloillanne?

8. Mitkä syyt vähentävät opiskelijoiden kiinnostusta yrittäjyysopintoja kohtaan (merkitse x)?

opintojen väärä ajoitus lukuvuoden aikana

opintojen väärä ajoitus viikkotyöajassa

opintojen sisältö

opinnot järjestetään eri kampuksella

opiskelijoilla ei ole riittävästi tietoa jotta kiinnostuisivat ko. opinnoista

- opiskelijoiden asenne yrittäjyysopintoihin on kielteinen
- ryhmänohjaajien asenne yrittäjyysopintoihin on kielteinen
- opinto-ohjaajien asenne yrittäjyysopintoihin on kielteinen
- joku muu syy, mikä?

9. Mikä/mitkä olisivat lukuvuoden aikana parhaat ajankohdat yrittäjyysopintojen järjestämiselle?

10. Kommentteja ja kehitysehdotuksia:

Tervetuloa vastaamaan Yrittäjyyskasvatuksen mittaristoon!

Päijät-Hämeen YES yhteistyössä OPAn kanssa tarjoaa opettajille mahdollisuuden testata yrittäjyyskasvatuksen toteutumista ja toteuttamista omassa työssään. Tilaisuus järjestetään perjantaina 17.2.2012 Ståhlberginkadulla luokassa STA6 luokassa 2026 (harjoitusyritystila) klo 12.15 - 13.

Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo on itsearviointityökalu perus- sekä toisen asteen opettajille ja rehtoreille. Mittariston avulla voit arvioida ja kehittää omaa sekä oppilaitoksen yrittäjyyskasvatusta.

Vastaamisen jälkeen siirryt automaattisesti palautesivulle ja saat palautteen myös sähköpostiisi.

Pääset vastaamaan Yrittäjyyskasvatuksen mittaristoon omaan tahtiisi ja vastaamiseen on hyvä varata aikaa 30 minuuttia. Mittaristoon on tarkoitus vastata "yhdeltä istumalta", sillä vasta vastattuasi viimeiseen kysymykseen tiedot tallentuvat.

Lähde rohkeasti mukaan ja ole alasi edelläkävijä yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisessa.

Lisätietoja:

Heidi Hosiokangas 88 1578

Sari Mertsalmi 88 1063

Päijät-Hämeen YES

Koulutuskeskus Salpaus

Urana yrittäjyys

– Yrittäjyysvalmennus opinto-ohjaajille (5 op)
6.3. – 8.5.2012 Helsinki

- Koulutuksen tavoitteena on kehittää opinto-ohjaajien valmiuksia tukea nuoria omien uravaihtoehtojen valitsemisessa
- Koulutuksessa perehdytään omaehtoiseen ja sisäiseen yrittäjyyteen
- Koulutus sisältää yrittäjyyteen, luovuuteen ja innovatiivisuuteen tukevia ohjausmenetelmiä
- Koulutuksen aikana opinto-ohjaajat sisäistävät ulkoisen yrittäjyyden perustiedot yrittäjyydestä, yrityksen perustamisesta ja liiketoiminnan perusteista
- Koulutuksessa paneudutaan koulu-yritysyhteistyöhön ja sisäistetään erilaisia hyviä käytäntöjä

Ohjaa yrittämään [6. – 7.3.2012](#)

Yrittäjyys ja liiketoiminnan perusteet [29.3.2012](#)

Työpaja: Yrittäjyys osaksi koulun toimintakulttuuria [8.5.2012](#)

Ilmoittautumiset 20.2.2012 mennessä ja ohjelmatiedot [tästä](#)

Lisätietoja: Ulla Etholén, puh. 0400 831 045, ulla.etholen@aalto.fi

Koulutus on osa Yrittäjyyskasvatuksella eteenpäin! – Yrittäjyyspedagogiikan kehittämishanketta. Hankkeen tavoitteena on kehittää ja vahvistaa opetustoimen henkilöstön yrittäjyysvalmiuksia yrittäjyyskasvatuksen, yrittäjyyspedagogiikan sekä yrittäjyyden ja liiketoiminnan perusteiden alueilla.

OPETUSHALLITUS